

Energie en klimaat in verkiezingsprogramma's

Een scan van energie- en klimaatbeleid in de
verkiezingsprogramma's voor de Provinciale Staten 2019

NEDERLANDSE VERENIGING DUURZAME ENERGIE

Auteur: Michael Nannings

7 maart 2019

Inleiding

Op 20 maart 2019 vinden er weer verkiezingen plaats, voor zowel de Provinciale Staten als voor de waterschappen. De Provinciale Staten zijn relevanter dan ooit in het licht van de energietransitie die Nederland doormaakt, op weg naar een samenleving die minder impact heeft op het klimaat.

Om een beter inzicht te krijgen in de ambities van verschillende partijen op provinciaal niveau, heeft de Nederlandse Vereniging Duurzame Energie (NVDE) een analyse gemaakt van 97 verkiezingsprogramma's van partijen die op provinciaal niveau meedoen aan de verkiezingen. Bij deze analyse is gekeken naar verschillende aspecten, van klimaat- en energiebeleid, uiteenlopend van duurzame mobiliteit tot energiecoöperaties, en de houding ten opzichte van het Klimaatakkoord. Daarnaast is aangegeven in hoeverre de programma's concrete plannen bevatten op deze onderwerpen.

Dit rapport biedt een overzichtelijk beeld van de klimaat- en energieambities van de verschillende partijen in alle provincies en kan een bron van informatie zijn bij het maken van een keuze op 20 maart.

Methode

Voor dit rapport zijn de verkiezingsprogramma's gescand van tientallen politieke partijen. De selectie van de partijen geschiedde op basis van de huidige zetelverdeling in de provincie. Hiervoor zijn de vijf grootste partijen geselecteerd per provincie, omdat het wordt verondersteld dat deze partijen weer een aanzienlijk aandeel zullen veroveren in de komende verkiezingen. Weliswaar zullen de vijf grootste partijen niet zonder meer wederom de vijf grootste worden, maar het geeft een goed beeld van het geheel. Waar er een situatie was waarbij er partijen waren die evenveel zetels hadden als de vijfde partij, zijn die andere ook meegenomen in de analyse. Daarnaast hangen de Provinciale Statenverkiezingen sterk samen met de samenstelling van de Eerste Kamer en hebben daarmee dus invloed op het landelijke klimaatbeleid. Om die reden zijn ook de landelijke coalitiepartijen meegenomen en de indieners van de Klimaatwet. In iedere provincie is dus sowieso meegenomen: VVD, CDA, D66, ChristenUnie, GroenLinks, PvdA en SP.

Om daarnaast recht te doen aan de grote opmars van Forum voor Democratie (FvD), is ervoor gekozen om FvD in de analyse te betrekken in de provincies waarin zij bij de laatste Tweede Kamerverkiezingen meer dan 2% van de stemmen binnenhaalde. Dit betekent dat FvD is meegenomen in de provincies Flevoland, Limburg en Zuid-Holland. Echter, op het moment van schrijven is er nog geen verkiezingsprogramma beschikbaar voor de FvD in Flevoland. Deze is hierom niet meegenomen. Hiermee is de totale hoeveelheid partijen meegenomen in deze analyse gekomen op 97.

Deze 97 verkiezingsprogramma's zijn gescand aan de hand van elf indicatoren die gerelateerd zijn aan energie- en klimaatbeleid. Deze elf indicatoren en een beschrijving ervan zijn te vinden in tabel 1 hieronder.

	Indicator	Omschrijving	Inhoudelijke indeling
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	De mate waarin de partij de doelstellingen uit het Klimaatakkoord of het Parijsakkoord onderschrijft.	Het Klimaatakkoord wordt omarmd.
			Het Parijsakkoord wordt omarmd.
			Er worden geen uitspraken gedaan over de akkoorden.
			Er wordt tegen de akkoorden gepleit.
2.	Provinciale ambitie	De klimaat- en energiedoelstellingen die	Er zijn concrete ambities voor de provincie.
			Er worden algemene ambities uitgesproken.

		de partij aan de provincie toebedeelt.	Er worden geen uitspraken gedaan over provinciale ambities.
3.	Ruimte voor duurzame energie	Waar is er plek voor de opwekking van duurzame energie.	<p>Er worden één of meer concrete voorstellen gedaan voor verschillende vormen van duurzame energieproductie. Er worden geen vormen van duurzame energie uitgesloten.</p> <p>Er worden algemene ambities uitgesproken over duurzame energie.</p> <p>Er worden geen uitspraken gedaan over ruimte voor duurzame energie.</p> <p>Er wordt tegen het plaatsen van één of meerdere soorten duurzame energie gepleit.</p>
4.	Duurzame gebouwde omgeving	Welke plannen zijn er om de gebouwde omgeving te verduurzamen. <i>Het gaat hier met name om de woningbouw.</i>	<p>Er worden één of meer concrete voorstellen gedaan voor het verduurzamen van de gebouwde omgeving.</p> <p>Er wordt in algemene termen gesproken over het verduurzamen van de gebouwde omgeving.</p> <p>Er worden geen uitspraken gedaan over het verduurzamen van de gebouwde omgeving.</p>
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	Welke ambities zijn er voor het verduurzamen van het publieke vastgoed	<p>Er worden één of meer concrete voorstellen gedaan voor het verduurzamen van het publieke vastgoed.</p> <p>Het verduurzamen van het publieke vastgoed wordt bepleit.</p> <p>Er worden geen uitspraken gedaan over het verduurzamen van het publieke vastgoed.</p>
6.	Duurzame mobiliteit	Welke plannen. zijn er om de personenmobiliteit in de provincie te verduurzamen. <i>Hierbij zijn trein, fiets- en autodeelmaatregelen niet meegenomen.</i>	<p>Er worden één of meer concrete voorstellen gedaan voor het verduurzamen van de mobiliteit.</p> <p>Het verduurzamen van de mobiliteit wordt bepleit.</p> <p>Er worden geen uitspraken gedaan over het verduurzamen van de mobiliteit.</p> <p>Er wordt tegen verduurzaming van de mobiliteit gepleit.</p>
7.	Communicatie richting burgers	Welke plannen zijn er voor de communicatie omtrent energie en transitie richting burgers.	<p>Er worden één of meer concrete voorstellen gedaan voor de communicatie richting burgers.</p> <p>Communicatie richting burgers wordt bepleit.</p> <p>Er worden geen uitspraken gedaan over communicatie richting burgers.</p>
8.	Energiecoöperaties	Zijn er plannen om energiecoöperaties te stimuleren en/of te ondersteunen.	<p>Er wordt expliciet en concreet steun uitgesproken voor coöperaties.</p> <p>Er wordt in zijn algemeenheid gesteld dat omwonenden moeten kunnen profiteren</p> <p>Er worden geen uitspraken gedaan over het stimuleren of ondersteunen van energiecoöperaties of participatie.</p>
9.	Waterstof	Zijn er plannen om waterstof te stimuleren en welke toepassingen	<p>Er worden één of meer concrete voorstellen gedaan over waterstof.</p> <p>De inzet van waterstof wordt bepleit.</p>

		worden er gezien voor waterstof.	Er worden geen uitspraken gedaan over waterstof.
10.	Betaalbaarheid van de energietransitie	Welke plannen zijn er voor het financiële aspect van de transitie; hoe wordt de energietransitie betaalbaar voor iedereen	Er worden één of meer concrete voorstellen gedaan voor het financiële aspect van de transitie. Er wordt aandacht geschonken aan het financiële aspect van de transitie. Er worden geen uitspraken gedaan over het financiële aspect van de transitie.
11.	Landbouw	Ziet de partij een link tussen landbouw en uitstoot van broeikasgassen en welke plannen zijn hiervoor. <i>Hier is met name de focus gelegd op veenoxidatie en de veestapel.</i>	De link tussen landbouw en uitstoot wordt erkend en er worden concrete voorstellen gedaan om de uitstoot door de landbouw te verminderen. De link tussen landbouw en uitstoot wordt erkend. Er worden geen uitspraken gedaan over de link tussen landbouw en uitstoot. Er wordt gepleit tegen maatregelen om de uitstoot door de landbouw te verminderen.

De passages uit de programma's die relevant waren bij indicatoren zijn in een bestand gezet en gecodeerd aan de hand van de inhoudelijke indeling, zoals hierboven weergegeven in de laatste kolom. In veel gevallen is de indeling onderverdeeld in drie kleuren: grijs, lichtgroen en groen. Grijs staat voor de afwezigheid van standpunten over het specifieke onderwerp. In een aantal specifieke gevallen wordt het onderwerp wel genoemd, maar wordt er vervolgens geen standpunt over naar voren gebracht, ook dan is er gekozen voor een grijze kleur. Lichtgroen staat voor het naar voren brengen van een onderwerp in algemene termen. Groen houdt in dat er concrete uitspraken en plannen zijn beschreven over het onderwerp. Bij sommige indicatoren is ervoor gekozen ook de optie voor rood toe te voegen wanneer er expliciet tegen thema's in het energie- en klimaatbeleid wordt gepleit. Rood was een optie bij indicatoren 1, 3 en 11. In tabel 1.1 is per indicator te lezen waarom rood aan de orde zou zijn.

Conclusies

De overgrote meerderheid van de verkiezingsprogramma's, namelijk 84 van de 98, noemen dat er ruimte moet komen voor duurzame energie (zonne-energie veelal op daken; windenergie in clusters en op zee). De helft hiervan doet één of meer concrete voorstellen voor verschillende vormen van duurzame energieproductie. Negen programma's zeggen juist dat hier géén ruimte voor gemaakt moet worden. 57 Van de 98 provinciale verkiezingsprogramma's benoemen expliciet provinciale ambities op het gebied van energie en klimaat. Zeeland ziet kansen voor getijde-energie. Het geven van een stem aan burgers in de transitie krijgt volop aandacht. 65 verkiezingsprogramma's zijn positief over energiecoöperaties. In Friesland noemen alle onderzochte partijen de energiecoöperaties. 37 Programma's noemen het belang van communicatie naar burgers. Ruim de helft hiervan geeft hier concrete plannen voor. Gelderland en Groningen springen eruit als provincies waar veel aandacht is voor energie- en klimaatbeleid (Gelderland 56 groen/7 partijen en Groningen 52 groen/7 partijen). In Zeeland, Limburg en Drenthe leeft groene energie minder. In Groningen zien zes van de zeven partijen heil in waterstof.

Concrete uitspraken

Opvallend concrete uitspraken zijn er onder andere in Noord-Brabant: D66 wil 100.000 Brabantse elektrische voertuigen in 2023, en de VVD wil een pilot voor het energieneutraal maken van tien woonwijken en vijf bedrijventerreinen waarbij ondernemers de kans krijgen hun innovaties in de praktijk te brengen. In Overijssel wil het CDA minimaal honderd wijken energieneutraal maken in samenwerking met Enexis en Cogas. PvdA en

VVD willen in Noord-Holland een klimaatambassadeur aanstellen om de samenwerking aan te jagen. D66 Zuid-Holland pleit voor het hergebruiken van CO₂, als grondstof in de kassen, als bindmiddel in beton en om een vorm van plastic te produceren. De ChristenUnie wil dat alle vervoer in Zuid-Holland CO₂-uitstoot-vrij wordt. GroenLinks Utrecht pleit voor honderd windmolens in 2025. De SP in Groningen wil een provinciaal energiebedrijf oprichten, waarbij de winsten worden aangewend voor onder andere publieke zonnepanelen waar Groningers van mee profiteren. De PVV in Limburg wil geen windmolens erbij, met uitzondering van buurtgedragen coöperatieve initiatieven.

Bijlage A

Uitwerking Drenthe

CDA

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“Het CDA committeert zich aan het akkoord, Parijs 2015. Het provinciaal bestuur zal bij ieder voorstel aangeven of het bijdraagt aan de in het Parijse akkoord afgesproken doelstellingen”
1.	Provinciale ambitie	
2.	Ruimte voor duurzame energie	“De maatregelen voor opwekking van alternatieve energie moeten een plek krijgen in het landschap.” “En zal proberen die verwijdering [van asbestdaken] te combineren met het aanleggen van zonnepanelen.
3.	Duurzame gebouwde omgeving	
4.	Verduurzaming publiek vastgoed	
5.	Duurzame mobiliteit	“De provincie Drenthe, de gemeenten en het bedrijfsleven werken nauw samen om te komen tot een dekkend netwerk van oplaadstations voor elektrische auto’s.”
6.	Communicatie richting burgers	
7.	Energiecoöperaties	
8.	Waterstof	“het produceren en gebruiken van waterstof bieden in Drenthe nog geweldige mogelijkheden.”
9.	Financiële aspect van transitie	
10.	Landbouw	“Klimaatverandering, duurzaam grondgebruik en een balans met de natuurgebieden vragen om een voortdurende ontwikkeling naar meer duurzame landbouw.” “Het klimaat speelt dus een grote en blijvende rol als het gaat om de economische resultaten van de landbouw. Maar de landbouw speelt ook een belangrijke rol waar het gaat om de duurzame ontwikkeling van het klimaat. De agrarische sector is daarmee een gelijkwaardige partner als het om milieukwesties gaat”

PvdA

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“In 2015 is in Parijs afgesproken dat de temperatuur op de aarde met maximaal twee graden mag stijgen. Om dat te bereiken moet er veel gebeuren.”
2.	Provinciale ambitie	

3.	Ruimte voor duurzame energie	“Het benutten van het landschap voor energieopwekking (zonnepanelen, windmolens) moet zo gebeuren dat enerzijds de gevolgen voor omwonenden en landschap acceptabel blijven”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“We richten samen met gemeente wijk- en dorpssteunpunten in waar we inwoners met raad en daad bijstaan en informeren over mogelijkheden hun woning te verduurzamen.”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	
7.	Communicatie richting burgers	“We richten samen met gemeente wijk- en dorpssteunpunten in waar we inwoners met raad en daad bijstaan en informeren over mogelijkheden hun woning te verduurzamen.”
8.	Energiecoöperaties	“Als coöperaties worden opgericht die zelf energie opwekken en onderlinge kennis en middelen gebruiken en zo elkaar verder helpen steunen we dat.”
9.	Waterstof	
10.	Financiële aspect van transitie	“We verkennen mogelijkheden minder draagkrachtigen financieel te ondersteunen bij de duurzaamheidsopgave, bijvoorbeeld door laagrentende leningen”
11.	Landbouw	“Dan gaat het over uitputting van de bodem, intensieve agrarische activiteiten, achteruitgang van biodiversiteit, bijvoorbeeld de achteruitgang van het insectenstand en de weidevogels, en de gevolgen van de klimaatverandering. Herstel van die balans is nodig.”

SP

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	“We zijn voor een ambitieus provinciaal klimaatbeleid dat bijdraagt aan een energieneutraal Drenthe. Dat betekent ook dat we nu nóg meer moeten inzetten op energiebesparing.”
3.	Ruimte voor duurzame energie	<p>“Nog meer grote windmolens in Drenthe wijzen we af. “Kleine windturbines op bijvoorbeeld industrieterreinen moet wel mogelijk blijven.” “Het is daarom niet nodig dat landbouw- en natuurgronden worden gebruikt voor zonne-akkers.”</p>
4.	Duurzame gebouwde omgeving	
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	“We gaan onderzoeken of we al voor 2030 over kunnen naar vervoer zonder CO2 uitstoot”
7.	Communicatie richting burgers	“We vergroten de betrokkenheid van mensen bij het ontwikkelen en uitvoeren van duurzame projecten”
8.	Energiecoöperaties	“Het deelnemen aan het opwekken van zonne-energie, al dan niet via lokale opwek, moet volop gesteund worden. Onze voorkeur gaat uit naar coöperaties waar iedereen aan mee kan doen.”
9.	Waterstof	“Groene Waterstof is een belangrijke bouwsteen voor de energietransitie. Drenthe werkt actief mee aan de ontwikkeling van de waterstofeconomie.”

10.	Financiële aspect van transitie	“De subsidieregelingen en gunstige leningen voor energiebesparende maatregelen, asbestsanering en duurzame energie moeten blijven en het liefst worden uitgebreid”
11.	Landbouw	

VVD

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	<p>“we vinden dat allereerst zoveel mogelijk daken gebruikt moeten worden voor het plaatsen van zonnepanelen. [...] Voor opstellingen op de grond vinden we dat er allereerst gezocht moet worden naar industrieterreinen, stortplaatsen, enzovoorts. Daarna kijken we naar combinaties met andere functies zoals boven waterbergingen.”</p> <p>“We staan kritisch ten opzichte van het opofferen van vruchtbare landbouwgrond om hier zonne-akkers te plaatsen.”</p> <p>“Maar we willen hier bovenop geen extra grootschalige windparken in onze provincie.”</p> <p>“De toekomst voor grote windparken zien we daarentegen op zee”</p>
4.	Duurzame gebouwde omgeving	
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	<p>“lokale energiecoöperaties kunnen een sleutelrol vervullen in de energietransitie”</p> <p>“Wel zien we mogelijkheden voor lokale initiatieven, die met steun van de gemeenteraad en van omwonenden enkele windmolens op land gaan bijbouwen”</p>
9.	Waterstof	“door in te zetten op de waterstofeconomie: een economie met waterstof als belangrijkste energiebron”
10.	Financiële aspect van transitie	“de Drentse Energie Organisatie (DEO) speelt een belangrijke rol bij de energietransitie, evenals de green deals”
11.	Landbouw	

PVV

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	“Het grootste bezit van Drenthe, het landschap, niet vernielen met windturbines en zonne-akkers”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	“Het OV dient betrouwbaar, veilig en schoon te zijn. De duurzaamheidsaspecten zijn daaraan ondergeschikt.”
7.	Communicatie richting burgers	“Bovendien moeten betrokkenen ruim op tijd en effectief geïnformeerd worden”
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	

10.	Financiële aspect van transitie	
11.	Landbouw	

GroenLinks

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	“Ergieneutraal maken van de eigen gebouwen en het eigen wagenpark elektrisch maken.”
3.	Ruimte voor duurzame energie	
4.	Duurzame gebouwde omgeving	
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	“Ergieneutraal maken van de eigen gebouwen” “Ontwikkeling van duurzame projecten op provinciale gronden.”
6.	Duurzame mobiliteit	“Openbaar vervoer wordt in heel Drenthe goed geregeld en gaat naar 100% duurzaam” “Busvervoer bij de volgende aanbesteding onder voorwaarde van het gebruik van duurzame brandstof” “Toepassen klimaatvriendelijke innovaties bij wegaanleg en -onderhoud.” “Ruimte reserveren voor snellaadstations langs de provinciale wegen “ “Harmoniseren van de aanbesteding van publieke laadpalen door middel van een convenant met alle betrokken partijen.” “Het stimuleren van de aanschaf van private laadpalen bij woningen en in de wijken.”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	“Naast elektrisch vervoer, kan ook blauwe diesel of waterstof als alternatieve brandstof worden gepromoot.” “OV rijdt elektrisch of op waterstof”
10.	Betaalbaarheid van de transitie	“De financiering van de energietransitie slim regelen door het te koppelen aan vastgoed en niet aan personen, waarbij de kosten voor bewoners gelijk blijven”
11.	Landbouw	“Inspelen op klimaatverandering door slim water- en natuurbeheer en boeren te stimuleren tot duurzaam grond- en waterbeheer op het bedrijf” “Afwijzing van (nieuwe) intensieve (pluim-)veehouderijen of megastallen.” “Het verminderen van de impact van landbouw op klimaatverandering”

D66

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	“Wij willen dat alle Drentse woningen en bedrijventerreinen uiterlijk in 2040 met duurzame energie voorzien in de eigen energiebehoefte.” “De provincie wil dat er in 2050 in Drenthe evenveel energie duurzaam wordt opgewekt als we verbruiken. Dus 100 %.”

		“Het hele wagenpark van de provincie wordt bij de eerstvolgende vernieuwing volledig verduurzaamd.”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“stimuleren van grootschalige plaatsing van zonnepanelen in bermen” “navolging van het Zuid-Hollands initiatief om energie uit opgewarmd wegdek te laten gebruiken door inwoners.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“Daarom willen we het actieplan Energieneutraal Wonen verlengen en gezamenlijke energieopwekking en -besparing op bedrijventerreinen subsidiëren.”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	“Publieke gebouwen moeten daarom al in 2030 volledig verduurzaamd zijn.”
6.	Duurzame mobiliteit	“Er wordt geïnvesteerd in het netwerk van toegankelijke oplaadpunten voor e-bikes en elektrische auto’s op belangrijke locaties zoals recreatievoorzieningen, OV-knooppunten en carpoolplaatsen.”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	“Alle omwonenden van nieuwe projecten voor wind- en zonne-energie kunnen meeprofiteren van de opgewekte energie in hun buurt”
9.	Waterstof	“De provincie subsidieert innovatieve projecten op het gebied van o.a. energieopslag, restwarmte, microgrids, gelijkstroom, groengas en waterstof.”
10.	Betaalbaarheid van de transitie	“Hiervoor willen we minimaal 5 % van de provinciale begroting vrijmaken als een extra inzet op het bestaande beleid van de Drentse Energieagenda.” “Succesvolle regelingen die particulieren helpen hun energielasten te verlagen - zoals de Zonnelening Drenthe – worden verlengd.” “Voor mensen met lagere en middeninkomens worden de energieregelingen toegankelijker. Zo nodig wordt het budget voor deze regelingen uitgebreid.” “De provincie verstrekt subsidie aan ondernemers die het opwekken van energie en het verminderen van energiegebruik op bedrijventerreinen collectief aanpakken”
11.	Landbouw	

ChristenUnie

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“Nederland stelt zich ten doel in 2030 minimaal 49% minder CO2 uit te stoten ten opzichte van 1990. Samen met vele anderen (bedrijven, andere overheden) levert ook Drenthe hierin haar aandeel.”
2.	Provinciale ambitie	“De ChristenUnie wil dat in 2030 minimaal 40% van de voor de provincie Drenthe benodigde energie hernieuwbaar opgewerkt wordt.” “Ons doel is dat alle Drenten in 2040 energieneutraal wonen.” “De provinciale gebouwen zijn uiterlijk in 2030 klimaatneutraal.” “De provinciale organisatie is uiterlijk in 2040 klimaatneutraal”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“Zonnepanelen op gebouwen, industrie, leegstaande bedrijfs- en industriegebouwen en industriegebieden en ‘pauzelandenschappen’ hebben voorrang boven landbouwgrond.”

		“De provincie stimuleert dat gronden zoals parkeerterreinen, waterzuiveringsinstallaties en ruimte langs infrastructuur zo veel mogelijk dubbel gebruikt worden voor de opwekking van zonne-energie. Voor rijks- en provinciale wegen kan als voorwaarde worden gesteld, dat geluidsschermen altijd ook functioneren als energieopwekking”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“De huidige inzet van de provincie (‘expeditie energieneutraal wonen’) wordt uitgebreid naar alle gebouwen in Drenthe.
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	“De provinciale gebouwen zijn uiterlijk in 2030 klimaatneutraal.” “De provinciale organisatie is uiterlijk in 2040 klimaatneutraal” “Vanaf 2019 wordt nieuwe provinciale infrastructuur alleen nog klimaatneutraal aangelegd.”
6.	Duurzame mobiliteit	“Vervoer (auto’s, vrachtwagens, vliegtuigen, schepen, enzovoorts), dat gebruik maakt van hernieuwbare brandstoffen wordt gestimuleerd en vervoer dat fossiele brandstoffen gebruikt wordt ontmoedigd”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	“De provincie ondersteunt lokale energiecoöperaties”
9.	Waterstof	“We onderzoeken alternatief gebruik van het bestaande gasnetwerk, waarbij ook de ontwikkeling van groene waterstof als energiebron nadrukkelijk wordt onderzocht.”
10.	Betaalbaarheid van de transitie	“Er komen voor iedereen toegankelijke fondsen voor energie en innovatie, bijvoorbeeld door een lage rente te vragen, zodat projecten gerealiseerd kunnen worden die niet met behulp van commerciële geldverstrekkers van de grond komen.”
11.	Landbouw	

Uitwerking Flevoland

CDA

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	<p>“Ruimte voor energie (ruimte creëren voor wind-, geo- en zonne-energie in de vorm van windmolens, geothermische installaties en zonneparken)”</p> <p>“Het CDA is voorstander van het ontwikkelen van een “zonneladder” als het gaat om grootschalige zonneparken [...] waarbij het de voorkeur heeft om zonnepanelen in eerste instantie op “niet-courante” grond te plaatsen”</p>
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“Energie neutrale steden en dorpen (i.s.m. gemeenten streven naar energieneutraliteit in woningen en bedrijven)”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	“Het goede voorbeeld (als provincie en waterschap zelf het goede voorbeeld geven, door b.v. energieneutrale gebouwen)”
6.	Duurzame mobiliteit	“Het CDA wil duurzame en schonere mobiliteit en het gebruik van alternatieve brandstoffen stimuleren en bevordert oplaadpunten voor elektrische auto’s”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	<p>“Waar mogelijk moeten we ervoor zorgen dat burger- of kleinschalige initiatieven (bijvoorbeeld in de vorm van lokale corporaties) kunnen aansluiten bij andere initiatieven.”</p> <p>“Het CDA bevordert burgerinitiatieven voor duurzame energie via gemeenten en Deon”</p>
9.	Waterstof	“Innovaties en Initiatieven rondom de waterstofeconomie zullen we nadrukkelijk ondersteunen”
10.	Financiële aspect van transitie	“Het CDA is er voorstander van dat DEON meer gaat samenwerken met de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij om meer slagkracht te ontwikkelen om de impact te vergroten op economisch en duurzaamheidssterrein.”
11.	Landbouw	

SP

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	“De provincie geeft het goede voorbeeld door het wagenpark (na afschrijving) te vervangen door elektrisch/waterstof aangedreven voertuigen.”
3.	Ruimte voor duurzame energie	
4.	Duurzame gebouwde omgeving	
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	“Voor de gebouwen worden energieneutrale mogelijkheden ingezet”
6.	Duurzame mobiliteit	“De provincie geeft het goede voorbeeld door het wagenpark (na afschrijving) te vervangen door elektrisch/waterstof aangedreven voertuigen.”
7.	Communicatie richting burgers	

8.	Energiecoöperaties	“Alle inwoners van Flevoland moeten meedelen in de voordelen van duurzame energie”
9.	Waterstof	“De provincie geeft het goede voorbeeld door het wagenpark (na afschrijving) te vervangen door elektrisch/waterstof aangedreven voertuigen.”
10.	Financiële aspect van transitie	“Particulieren en bedrijven krijgen subsidie voor het veilig vervangen van hun asbestdaken en daarvoor in de plaats een geïsoleerd dak plaatsen.” “De provincie stelt een rentevrije lening beschikbaar voor particulieren die aantoonbaar niet over de financiële middelen beschikken om hun asbestdaken te laten saneren. Deze leningen komen uit een speciaal hiervoor opgezet fonds.” “Alle Flevolandse moeten voordeel voelen uit deze groene energieprojecten. Hetzij door een direct financieel voordeel of indirect via de energierekening.”
11.	Landbouw	“De provincie stimuleert biologische en circulaire landbouw zodat in 2025 50% van de landbouw op deze wijze plaatsvindt.” “De provincie zorgt ervoor dat er geen megastallen meer zijn in Flevoland, geen industriële (pluim)veeteelt en dat er geen maximale groei van agrarische activiteiten plaatsvindt”

VVD

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	“De gemeenten in Flevoland hebben uitgesproken in 2030 energieneutraal te willen zijn. Het zou goed zijn om dit als een gemeenschappelijke doelstelling voor de hele provincie te benaderen”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“Nieuwe windparken dienen op zee gebouwd te worden. Daar is ruimte genoeg. Wij willen niet meer windmolens in Flevoland. Voor elke nieuwe windmolen of windturbine moeten een of meerdere oudere verdwijnen.” “Het maximum van 1000 hectare grond voor het opwekken van zonne-energie, uit de structuurvisie is niet definitief. Goede voorstellen die leiden tot een grotere claim steunen we.” “Dure landbouwgrond wordt als laatste ingezet voor zonneweides”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	“De provincie kan een voorbeeldrol vervullen door haar eigen bedrijfsvoering duurzaam in te richten.”
6.	Duurzame mobiliteit	
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	“De VVD pleit voor ontwikkeling en exploitatie van een breed scala van duurzame, alternatieve en innovatieve energiebronnen, (...) Zonne-energie, bio-vergisting, waterstof technieken en aardwarmte zijn voorbeelden. “
10.	Financiële aspect van transitie	
11.	Landbouw	

PvdA

	Indicator	
12.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	<p>“Wij streven naar 50% lokaal eigendom, een van de ambities uit het nieuwe Klimaat- en EnergieAkkoord (KEA)”</p> <p>“De ambitieuze doelstellingen van het kabinet zoals omschreven in het Klimaatakkoord [...] biedt Flevoland volop kansen op een voortrekkersrol”</p>
13.	Provinciale ambitie	<p>“In 2030 draait Flevoland op duurzame energie door minimaal de eigen energiebehoefte op te wekken met behulp van wind, zon en geothermie”</p> <p>“Alle Flevolandse woningen die na 2020 worden opgeleverd zijn minimaal energieneutraal.”</p> <p>“In 2020 evenveel hernieuwbare energie produceren als door bewoners, bedrijven en instellingen (excl. het verbruik dat voor transport nodig is) wordt gebruikt. Er voor zorgen dat Flevoland in 2030 geheel energieneutraal is en dat vanaf 2030 er meer wordt opgewekt dan verbruikt”</p> <p>““In 2023 bestaat het provinciale wagenpark (inclusief dienstauto’s) uit elektrische auto’s. “</p>
14.	Ruimte voor duurzame energie	<p>“De groei van het aantal zonnepanelen stimuleren. Geen dak mag onbenut blijven”</p>
15.	Duurzame gebouwde omgeving	<p>“In 2023 is er een “aanvalsplan” waarmee leegstand en veroudering van woningen, bedrijfsterreinen en maatschappelijk vastgoed kunnen worden aangepakt. Verduurzaming is hierbij leidend.”</p>
16.	Verduurzaming publiek vastgoed	
17.	Duurzame mobiliteit	<p>“Langs provinciale wegen een sluitend netwerk van laadstations (elektriciteit en mogelijk waterstof) is ontwikkeld en (deels) realiseren”</p> <p>“Bij nieuwe aanbestedingen zo snel als de techniek en de infrastructuur dat mogelijk maakt de voorkeur geven aan elektrisch rijden of rijden op biogas of waterstofgas.”</p> <p>“Ondersteuning verlenen bij het realiseren van duurzame vormen van transport.”</p>
18.	Communicatie richting burgers	<p>“De PvdA vindt dat de Provincie regionale besparingscampagnes moet stimuleren en goed functionerende energieloketten, zoals het Energieloket Flevoland moet ondersteunen.”</p>
19.	Energiecoöperaties	<p>“Voor de PvdA is het belangrijk dat de lokale gemeenschap in staat is om het eigenaarschap op zich te nemen en dat lokale energiecoöperaties met geld en/of kennis gestimuleerd worden.”</p>
20.	Waterstof	<p>“De ontwikkelingen rond waterstof als energiebron worden met grote belangstelling gevolgd. Zowel op het terrein van vervoer als voor de vervanging van fossiel gas biedt dit kansen waarbij bovendien de aanwezige infrastructuur kan worden benut.”</p>
21.	Financiële aspect van transitie	<p>“Voor de PvdA is de betaalbaarheid van deze fundamentele ingreep dan ook een groot aandachtspunt”</p> <p>“Uitgangspunt is dat de woonlasten voor huishoudens met lage en middeninkomens niet stijgen als gevolg van de kosten van de energietransitie.</p> <p>“In 2023 zal een fonds voor de Energietransitie/ Flevoland</p>

		aardgasvrij en een stimuleringsregeling voor hernieuwbare energie aan de Flevolands Energie Agenda zijn toegevoegd. “
22.	Landbouw	

PVV

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“De opwarming is een natuurlijk proces, en de invloed van de mens is vrijwel 0. Als Nederland die minimaal €1.000 miljard verspild aan het klimaatakkoord is het effect slechts 0,00007%. Dit is volkomen zinloos en onbetaalbaar”
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	
4.	Duurzame gebouwde omgeving	
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	
10.	Financiële aspect van transitie	“De rekening van het energie akkoord (minimaal €1.000 miljard) zal alle Nederlanders jaarlijks €300,- extra kosten. Dus ook u!!!” “Geen investeringen in windenergie. Windmolens draaien op subsidie, dus uw geld!”
11.	Landbouw	

GroenLinks

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“Streven naar 1,5 graden opwarming in lijn met het Klimaatakkoord van Parijs”
2.	Provinciale ambitie	“Flevoland energieneutraal in 2030 én voor 2050 fossielvrij” “Daarom pleitten we als GroenLinks voor een Provinciaal Energieakkoord.” “Dat betekent: provinciale gebouwen verwarmen zonder aardgas, zelf de elektriciteit voor straatverlichting, bruggen en gebouwen opwekken en ervoor zorgen dat alle provinciale voertuigen (dienstauto's en werkvoertuigen) geen emissie uitstoten.”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“Wij staan achter het beleid om windmolens op te schalen en te saneren. Hogere en krachtige windmolens verhogen de productie. Wij zijn voorstander van zonneweiden, mits goed ingepast en met lokaal profijt. Voorkeur is zonnepanelen op daken, maar daarmee komen we er niet. Mogelijkheden voor geothermie willen we benutten, dit geldt ook voor ultradiepe geothermie als dit veilig kan worden gedaan.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“Daarom wil GroenLinks stoppen met gas” “Ondersteunen van gemeenten in hun (grote) uitdaging om gebouwen niet meer op aardgas te verwarmen”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	“Dat betekent: provinciale gebouwen verwarmen zonder aardgas, zelf de elektriciteit voor straatverlichting, bruggen en gebouwen opwekken”

		“De provincie stelt al haar vastgoed en infrastructuur beschikbaar voor zonne-energie”
6.	Duurzame mobiliteit	“Om de overgang naar schone mobiliteit te versnellen willen we dat de provincie zich samen met gemeenten inzet voor een provincie-brede laadinfrastructuur.”
7.	Communicatie richting burgers	“Door kennisuitwisseling kan de voorlichting aan burgers, gemeenten en ondernemers verbeterd worden om besparingskansen te benutten.”
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	
10.	Betaalbaarheid van de transitie	
11.	Landbouw	“GroenLinks is tegen uitbreiding van de intensieve landbouw, veeteelt en bloembollenteelt. Deze bedrijven leggen een te zware druk op het milieu en de kwaliteit van de landbouwgronden vanwege de gebruikte bestrijdingsmiddelen en de CO2 uitstoot door de bio industrie.”

D66

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	“D66 wil ruimte geven aan (agrarische) ondernemers die met behulp van zonneakkers, windenergie of andere nieuwe vormen van duurzame energie hun steentje kunnen bijdragen”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	“D66 wil daarom dat dergelijke participatie bij grotere projecten voor de opwekking van duurzame energie wordt geboden.”
9.	Waterstof	“Flevoland zou, naast andere locaties in Nederland, plaats moeten bieden aan een onderzoeks- en ontwikkellocatie voor duurzame energie, in het bijzonder voor waterstof.”
10.	Betaalbaarheid van de transitie	
11.	Landbouw	“Men kan niet ongelimiteerd voortdurend doorgaan met verlaging van het grondwaterpeil, waardoor de bodem nog verder daalt en veel CO2 vrijkomt. [...] D66 wil dat in bodemdalingsgebieden geanticipeerd wordt op de bodemdaling, bijvoorbeeld door ander bodemgebruik. Zij pleit ervoor om samen met de provincie, gemeenten en belanghebbenden een lange termijnvisie te ontwikkelen voor de bodemdalingsgebieden ”

ChristenUnie

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“De provincie ontwikkelt realistisch en concrete plannen om de opwek van duurzame energie in de provincie in lijn te brengen met doel van het Parijs-akkoord om in 2050 klimaatneutraal te zijn.”
2.	Provinciale ambitie	“De ChristenUnie heeft de ambitie dat in 2050 het finale CO2 uitstoot in Flevoland is teruggebracht en Flevoland ook

		energie neutraal is. Dit moet ook realistisch zijn en daarom streven we ernaar om 2030 meer dan de helft van de uitstoot terug te hebben gebracht. De huidige stappen die worden gezet en zijn opgenomen in de Flevolandse Energieagenda (FEA) onderstrepen wij en wij vinden de uitvoering daarvan een hoge prioriteit."
3.	Ruimte voor duurzame energie	"Er wordt verder beleid ontwikkeld om alle geschikte daken van bedrijfsgebouwen te voorzien van zonnepanelen." "Er wordt beleid ontwikkeld om leegstaande industriegebieden en "pauzelandenschappen" te gebruiken voor de opwek van zonne-energie. Dit kan door voorwaarden te verbinden aan de aanleg van zonneparken waarbij de pauzelandenschappen voor bijvoorbeeld 20 jaar in te zetten zijn als zonnepark." "De provincie stimuleert dat gronden zoals parkeerterreinen, waterzuiveringsinstallaties en ruimte langs infrastructuur zo veel mogelijk dubbel gebruikt worden voor de opwekking van zonne-energie. Voor rijks- en provinciale wegen kan als voorwaarde worden gesteld dat geluidsschermen waar mogelijk ook functioneren als energieopwekking."
4.	Duurzame gebouwde omgeving	"Nieuwbouw wordt niet meer aangesloten op aardgas, in de bestaande bouw wordt ingezet op een ambitieuze warmtetransitie"
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	"Er is een concreet actieplan om de eigen gebouwen klimaatneutraal te hebben." "Nieuwe provinciale infrastructuur wordt waar mogelijk klimaatneutraal aangelegd."
6.	Duurzame mobiliteit	"De provincie stimuleert vervoer dat gebruik maakt van hernieuwbare brandstoffen."
7.	Communicatie richting burgers	"De provincie communiceert dat veranderingen in het landschap ten gevolge van de opwek van duurzame energie onvermijdelijk zijn."
8.	Energiecoöperaties	"De provincie stimuleert de professionalisering van lokale energiecoöperaties, bijvoorbeeld door het subsidiëren van gezamenlijke regionale of provinciale backoffices."
9.	Waterstof	
10.	Betaalbaarheid van de transitie	"De provincie kan via subsidieregelingen initiatiefnemers stimuleren om een minder rendabele maar betere landschappelijke inpassing mogelijk te maken"
11.	Landbouw	"Communiceren dat onderbemaling een grens kent en het waterpeil in veel gebieden verhoogd zal moeten worden om aan de klimaat- en veiligheidsdoelstellingen te kunnen voldoen."

Uitwerking Friesland

SP

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	"De uitkomst van Parijs wordt momenteel verwerkt in een nationaal Klimaatakkoord. (...)Het is een maatschappelijke opgave die wij met alle overheden, de netwerkbeheerder, woningcoöperaties, bedrijfsleven en onze inwoners moeten oplossen."
2.	Provinciale ambitie	

3.	Ruimte voor duurzame energie	<p>“Toch is de SP ook doordrongen van de noodzaak van de energietransitie. Daarvoor kan het nodig zijn om grote windparken aan te leggen.”</p> <p>“zonneparken [moeten] goed ruimtelijk worden ingepast en moet bij de aanleg een goede afweging gemaakt worden ten opzichte van natuur en goede landbouwgrond”</p>
4.	Duurzame gebouwde omgeving	<p>“Bij de woningbouw legt de SP prioriteit bij de bouw van duurzame sociale huurwoningen en koopwoningen voor starters. Ook verduurzaming van bestaande bouw wil de SP bevorderen.”</p>
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	<p>“Ook willen we de overstap naar gebruik van schone energie door het OV”</p>
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	<p>“De SP vindt dat de provincie een belangrijke rol kan hebben in de ondersteuning van deze coöperaties. In de eerste plaats om besturen van energiecoöperaties goede financieel haalbare plannen te laten ontwikkelen die terecht kunnen bij het Provinciale energiefonds”</p> <p>“[omwonenden] zijn de belangrijkste belanghebbenden wat de SP betreft. Zeggenschap en meedelen in de opbrengst (individueel en collectief) zijn leidend.”</p>
9.	Waterstof	
10.	Financiële aspect van transitie	<p>“[ondersteunen van] besturen van energiecoöperaties goede financieel haalbare plannen te laten ontwikkelen die terecht kunnen bij het Provinciale energiefonds”</p>
11.	Landbouw	<p>“Landbouw en veehouderij mogen niet ten koste gaan van milieu, natuur en dierenwelzijn.”</p> <p>“Door de huidige lage waterstanden klinkt de veenbodem snel in en daarmee wordt ook een grote hoeveelheid CO2 uitgestoten”</p>

FNP

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	<p>“Geen nieuwe windturbines op het vasteland, bestaande windturbines opruimen en streven naar een windmolenvrij Fryslân”</p> <p>“Er moet actief beleid komen voor het beter benutten van het dakoppervlak van stallen en loodsen voor zonnepanelen. Dat geldt ook voor de daken van bedrijfsgebouwen op industrieterreinen en voor platte daken op scholen en sporthallen. De salderingsregelingen moeten hierop aangepast worden”</p> <p>“Zonnepaneelparken zijn voor de FNP bespreekbaar als de betreffende gemeenschap erom vraagt en er draagvlak voor is”</p> <p>“De FNP wil dat initiatieven voor een aantal grote zonneparken bij vliegbasis Leeuwarden die vanuit de gemeenschap worden voorgedragen de medewerking van de provincie krijgen”</p>
4.	Duurzame gebouwde omgeving	

5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	“Daarom wil de FNP dat subsidie voor transitie en besparingen maximaal naar burgers en energiecoöperaties gaat.”
9.	Waterstof	
10.	Financiële aspect van transitie	“Daarom wil de FNP dat subsidie voor transitie en besparingen maximaal naar burgers en energiecoöperaties gaat.”
11.	Landbouw	“De waterpeilen moeten stap voor stap flink omhoog worden gebracht om CO2 te besparen”

PvdA

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“PvdA Fryslân gaat ervoor dat Fryslân de doelen van het klimaatakkoord Parijs versneld haalt”
2.	Provinciale ambitie	“Fryslân moet fossielvrij zijn in 2025. De provincie Fryslân en Wetterskip Fryslân geven als overheden het goede voorbeeld en zijn in 2025 energieneutraal.” “Het is onze ambitie dat in 2030 alle woningen, ook de sociale huurwoningen, energiezuinig zijn.”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“PvdA Fryslân vindt dat het opwekken van windenergie met molens gestimuleerd moet worden, zolang er geen beter alternatief voor handen is om in voldoende mate duurzame energie op te wekken. Dit betekent dat er ruimte is voor dorpsmolens en 15-meter molentjes bij boerderijen” “Eerst alle daken van huizen en bedrijfsgebouwen vol leggen met zonnepanelen en dan pas landbouwgronden, mits het goed landschappelijk kan worden ingepast.” “Een plan met impact is de ‘Route du Soleil’ tussen Bolsward en Workum. Een weg van zonnepanelen richting het zuiden.” “We willen gemeenschappen die dat willen de kans geven zonneparken te ontwikkelen tot een maximum van 5 MW vermogen.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	“Alle gebouwen waar de provincie zelf opdrachtgever voor is worden circulaargebouwd”
6.	Duurzame mobiliteit	“We ondersteunen een programma om in Fryslân schoon vervoer versneld in te voeren en een netwerk van blauwe diesel. “ “We willen dat al het openbaar vervoer in Fryslân rijdt of vaart (veerdiensten en pontjes) op schone brandstoffen.”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	“Wij zien het liefst dat deze [zonne]parken eigendom zijn van de lokale gemeenschap.”
9.	Waterstof	
10.	Financiële aspect van transitie	“Via het Fûns Skjinne Fryske Enerzjy (FSFE) ligt er nog een heleboel geld op de plank, we willen dat corporaties en de bouwsector worden aangezet om deze gelden goed te gebruiken”

		“We willen ook het Friese MKB helpen om fossylFrij te worden door financieel instrumentarium te bieden (FSFE-geld nog aantrekkelijker maken)”
11.	Landbouw	“Minder CO2-uitstoot en bodemdaling.”

VVD

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	<p>“Daarnaast blijven we van mening dat we onze mooie provincie niet verder moeten belasten met windmolenparken op land.”</p> <p>“Wel zijn wij van mening dat kleine windmolens op land (de zogenoemde Groninger windmolens) onder bepaalde voorwaarden toegestaan kunnen worden.”</p> <p>“Daarnaast willen wij ruimte bieden aan efficiënte en logische inpassing van zonne-energie. Wij kijken daarbij in de eerste plaats naar bedrijventerreinen en de daken in onze provincie. We willen namelijk niet dat de kwaliteit van ons landschap afneemt door grootschalige zonnepanelenparken.”</p>
4.	Duurzame gebouwde omgeving	
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	“De provincie zal daarin [de energietransitie] zelf het goede voorbeeld moeten geven door bijvoorbeeld het verduurzamen van eigen vastgoed.”
6.	Duurzame mobiliteit	“In het transport wordt een kwart van onze energie verbruikt. Verduurzaming daarvan gaat ook provincies aan als wegbeheerder en concessieverlener van een deel van het openbaar vervoer”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	“Fryslân telt de meeste energiecoöperaties van Nederland. Laat deze (nog) intensiever met elkaar samenwerken, zodat ze nog meer van elkaar kunnen leren.”
9.	Waterstof	“Experimenten met het rijden op waterstof moeten in Fryslân gestimuleerd worden. Dit betekent ook dat er ruimte moet komen voor tankstations voor waterstof.”
10.	Financiële aspect van transitie	“Wanneer er wel subsidies worden verleend, moeten alle inwoners en bedrijven gelijk worden behandeld.”
11.	Landbouw	

CDA

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	“Fries openbaar vervoer dat vanaf 2025 emissievrij is, met bussen die rijden op duurzame energiebronnen zoals elektriciteit of waterstof.”
3.	Ruimte voor duurzame energie	<p>“Wij staan voor een aanvalsplan voor zonnecellen op (platte) daken”</p> <p>“Zonneweiden op percelen met bestemming werken/industrie en langs wegen en andere infrastructuur. In principe niet op agrarische grond.”</p> <p>“Dorpsmolens, mits er voldoende draagvlak van de omgeving is.”</p>

		“Overigens willen we geen nieuwe initiatieven voor grootschalige windparken op land. Deze moeten er komen, maar dan op zee.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“Wij staan voor voorfinanciering voor verduurzaming in de bouw.”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	“Provinciaal vastgoed dat behalve energieneutraal ook gasloos is.”
6.	Duurzame mobiliteit	“Het op orde brengen van het netwerk van elektrische laadpalen, samen met andere wegbeheerders in Fryslân;”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	“Volledig faciliteren van energiecoöperaties in dorpen.”
9.	Waterstof	“bussen die rijden op duurzame energiebronnen zoals elektriciteit of waterstof”
10.	Financiële aspect van transitie	“Wij staan voor voorfinanciering voor verduurzaming in de bouw.” “Verbreding van het Fûns Skjinne Fryske Energy. Dit moet een revolverend fonds worden (waarbij de investering dus wordt terugbetaald) voor duurzaamheidsinitiatieven van zowel particulieren als ondernemers.”
11.	Landbouw	“Een actieve lobby richting hogere overheden om draagvlak en financiële steun te verwerven voor het veenweidegebied. De provincie spant zich in voor financiering uit de SDE+regeling. De CO2-uitstoot door de Friese veenweidegebieden is door het Planbureau voor de Leefomgeving berekend op 24% van de totale uitstoot van het veen in ons land.” “De oxidatie van veen leidt tot bodemdaling en uitstoot van CO2. Aanpassing van het waterpeil is één van de maatregelen om de oxidatie te vertragen. “

GroenLinks

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“Het akkoord van Parijs en het Nederlandse Klimaatakkoord zijn eerste stappen, maar nog lang niet genoeg. GrienLinks kiest voor drastische vermindering van de uitstoot van broeikasgassen en voor ingrijpende maatregelen om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen”
2.	Provinciale ambitie	“GrienLinks wil naar een volledig CO2-neutrale en fossielvrije provincie” “De provincie zorgt ervoor dat het eigen netto energieverbruik door fossiele brandstoffen inclusief gebouwen, wagenpark enzovoorts, in 2030 nul is: CO2-neutraal.”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“GrienLinks wil windmolens behoedzaam plaatsen met respect voor de omgeving en onderzoek laten doen naar windmolens langs wegen, kanalen en op industrieterreinen. Zonnecellen willen we zoveel mogelijk plaatsen op daken, geluidswallen en industrieterreinen.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“Verduurzaming van het (huur)woningbestand stimuleren, samen met alle partijen”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	“De provincie zorgt ervoor dat het eigen netto energieverbruik door fossiele brandstoffen inclusief gebouwen, wagenpark enzovoorts, in 2030 nul is: CO2-neutraal.”

6.	Duurzame mobiliteit	“Bij het uitgeven van de vervoerscontracten meer inzetten op kwaliteit en duurzaamheid en minder op laagste prijs”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	“GrienLinks wil kleinschalige, collectieve, duurzame energie-initiatieven stimuleren, waaronder dorpsmolens”
9.	Waterstof	
10.	Betaalbaarheid van de transitie	“Een verschuiving van geld van de infrastructuur naar natuur, cultuur en klimaat.”
11.	Landbouw	“Door de oxidatie stoot het verdwijnende veen CO2 uit. [...] Het verhogen van het waterpeil is een essentiële verandering en een van de weinige methodes om het verdwijnen van het veen op langere termijn tegen te gaan” “We willen af van megastallen en industriële mestvergisters”

D66

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“D66 wil dat de provincie in overleg met gemeenten, maatschappelijke organisaties, het bedrijfsleven en inwoners tot concrete plannen komt voor de realisatie van de klimaatdoelstellingen.”
2.	Provinciale ambitie	“Dit betekent dat Fryslân moet streven naar een minimale reductie van de CO2 uitstoot van 55% in 2030.” “D66 wil dat alle woningen en bedrijventerreinen in Fryslân uiterlijk in 2040 energieneutraal zijn. Publieke gebouwen moeten dit in 2030 al realiseren.”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“In Fryslân moet maximaal gebruik worden gemaakt van de potentie van zonnepanelen op daken van particuliere woningen, woningcorporaties, bedrijven en boerderijen.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“D66 is er een voorstander van om woningen per wijk te verduurzamen. Dit kan door huizen per straat of wijk aan te sluiten op een warmtenetwerk of via een collectieve warmtepomp.” “D66 wil dat de provincie de middelen en kennis ter beschikking stelt aan de inwoners van Fryslân om hun huis te verduurzamen” “De provincie moet er op toezien dat nieuwe woningen energieneutraal gebouwd worden en moet gemeenten aanmoedigen ambitieuze stappen te zetten bij het verduurzamen van het woningaanbod.”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	“Publieke gebouwen moeten dit [energieneutraliteit] in 2030 al realiseren.”
6.	Duurzame mobiliteit	“De lange termijn moet gaan over het vervoer van de toekomst: zelfrijdend vervoer, waterstofauto's en misschien zelfs de hyperloop.” “D66 wil dat ons openbaar vervoer zo snel mogelijk toe gaat naar “zero emissie”, bijvoorbeeld met elektrische bussen. Om dit voor elkaar te krijgen moet Fryslân samenwerken met de andere Noordelijke provincies.”
7.	Communicatie richting burgers	

8.	Energiecoöperaties	<p>“Burgerinitiatieven en energiecoöperaties moeten door de provincie actief worden ondersteund en meer ruimte krijgen om zelf keuzes te maken”</p> <p>“D66 wil energie-initiatieven uit de mienskip, ook dorpsmolens, stimuleren en helpen ontwikkelen.”</p>
9.	Waterstof	<p>“Fryslân zet zich actief in om samen met Groningen de mogelijkheden naar waterstof en het gebruik van gasleidingen voor waterstof te onderzoeken.”</p> <p>“De lange termijn moet gaan over het vervoer van de toekomst: [...] waterstofauto’s”</p> <p>“Die samenwerking is ook belangrijk als het gaat om goede aansluitingen en de ontwikkeling van een waterstoffrein.”</p>
10.	Betaalbaarheid van de transitie	<p>“D66 wil een lepen enerzjy fûns, waar particulieren, organisaties en bedrijven leningen kunnen aanvragen om hun eigen omgeving klimaatneutraal te maken.”</p>
11.	Landbouw	

ChristenUnie

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	<p>“De ChristenUnie wil dat de provincie een actieve rol op zich neemt om de opdrachten die volgen uit het Klimaatakkoord naar Fryslân te vertalen.”</p>
2.	Provinciale ambitie	<p>“De ambitie is om als provincie de doelstelling voor 2030 aan te scherpen: in 2030 verbruiken we als provincie niet 20 procent minder energie dan in 2010, maar 30 procent minder”</p>
3.	Ruimte voor duurzame energie	<p>Optimaal gebruik maken van de volledige duurzame energiemix. zonne-energie, windenergie, waterstof en geothermie.</p> <p>“Stimuleren van initiatieven voor dorpswindmolens en toestaan van ‘Groninger molens’ op boerenerf”</p> <p>“Samen met de drie noordelijke provincies de mogelijkheid voor een groot windpark boven Schiermonnikoog verkennen”</p>
4.	Duurzame gebouwde omgeving	
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	<p>“Verbeteren randvoorwaarden voor schone mobiliteit: meer laadpalen in openbare ruimtes en forse uitbreiding van het aantal waterstofstations.”</p> <p>“Jaarlijks vervolg op Elfwegentocht om de bewustwording rond duurzame mobiliteit te vergroten”</p>
7.	Communicatie richting burgers	<p>“Jaarlijks vervolg op Elfwegentocht om de bewustwording rond duurzame mobiliteit te vergroten”</p>
8.	Energiecoöperaties	<p>“Windenergie bevorderen wij door initiatieven voor dorpswindmolens te stimuleren. Dorpsmolens zijn initiatieven van onderop, waar dus al draagvlak voor is.</p> <p>De opbrengsten van de molens komen bovendien ten goede aan het dorp of de wijk en versterken daarmee de leefbaarheid.”</p>
9.	Waterstof	<p>“Het ontwikkelen van meer waterstofstations”</p>
10.	Betaalbaarheid van de transitie	
11.	Landbouw	

Uitwerking Gelderland

CDA

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	"Het CDA wil in de ruimtelijke ordeningsplannen op provinciaal niveau de uitwerking van de RES verankeren"
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	"Het CDA wil onder leiding van de regio's, met partners een toekomstbestendige energiestrategie ontwikkelen" "Het CDA wil dat Gelderland de koploper wordt met zonnepanelen op daken"
4.	Duurzame gebouwde omgeving	"onverminderd doorgaan met het stimuleren van isolatie programma's en verduurzamen van de woningvoorraad in Gelderland" "Het CDA wil dat de provincie innovaties en onderzoeken ondersteunt om het mogelijk te maken dat Gelderland aardgas vrij wordt"
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	"Het CDA wil dat de provincie proeven stimuleert om meer ervaring op te doen met nieuwe energievormen zoals LNG en waterstof"
7.	Communicatie richting burgers	"een brede burger campagne gericht op het informeren en betrekken van burgers bij de energie- en klimaattransitie" "Het CDA wil dat iedere inwoner van Gelderland weet wanneer zijn of haar huis wordt afgesloten van het gas"
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	"Het CDA wil innovaties en pilots op het gebied van opslag van energie stimuleren, te denken aan batterijen, waterstof en bodem gerelateerde oplossingen"
10.	Financiële aspect van transitie	"dat de provincie, daar waar sprake is van marktfalen, subsidies inzet om duurzaam energieverbruik te stimuleren" "Het CDA wil samen met de regionale investeringsmaatschappij Oost NL kijken naar de mogelijkheden om hier geld voor [netinfrastructuur] beschikbaar te stellen " "Een financiële regeling voor eigenaren van asbesthoudende daken kan deze versnelling brengen."
11.	Landbouw	"Het CDA wil dat er in Gelderland ervencoaches komen die de agrarische ondernemers adviseren over de toekomst van hun bedrijf. Deze coaches adviseren bij diverse keuzes waar boeren voor komen te staan: (..), duurzaamheidsmaatregelen etc"

D66

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	"D66 wil uiteraard de klimaatdoelstellingen van Parijs halen"
2.	Provinciale ambitie	"Al het provinciaal vastgoed, alle gronden en alle aanbestedingen voor eigen gebruik zijn klimaatneutraal in 2025." "D66 wil vanaf 2025 emissievrij openbaar vervoer in en door de provincie"

		“Gedeputeerde Staten gaat emissievrij rijden. Daarnaast wil D66 dat alle overige provinciale voertuigen zo snel mogelijk emissievrij gaan rijden”
3.	Ruimte voor duurzame energie	<p>“Binnen het Gelders Natuur Netwerk (GNN) en de Groene Ontwikkelzone (GO) zien wij in principe geen ruimte voor de inzet van wind- en zonprojecten. Daarbuiten, zo’n 60% van Gelderland, willen we afspraken op hoofdlijnen. De ruimtelijke inpassing van wind- en zonneparken is altijd maatwerk.”</p> <p>“D66 ziet mogelijkheden voor zonnepanelen [en windmolens] langs infrastructuur en bebouwing zoals snelwegen, provinciale wegen, waterwegen, bedrijventerreinen en bij havens”</p> <p>“D66 wil met ontwerpvoorbeelden voor inpassing van wind- en zoninitiatieven anderen inspireren om te komen tot duurzame ‘energielandschappen”</p>
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“D66 gaat ervan uit dat alle nieuwbouw voldoet aan verregaande duurzaamheidseisen.”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	<p>“D66 wil dat de provincie onderzoekt wat de schaalvoordelen zijn als overheden gezamenlijk vastgoed en eigendommen beschikbaar stellen voor het opwekken van duurzame energie”</p> <p>“D66 vindt dat, voor zover mogelijk, al het eigen provinciale vastgoed moet zijn voorzien van zonnepanelen, zowel voor eigen gebruik als voor postcoderoosprojecten”</p>
6.	Duurzame mobiliteit	<p>“D66 wil een goede laadinfrastructuur en schone energie voor deze laadinfrastructuur. Die infrastructuur moet er zijn voor het OV, maar bijvoorbeeld ook voor de elektrische en LNG-binnenvaart”</p> <p>“D66 wil onderzoek doen naar de inzet van publieke laadpalen.”</p> <p>“D66 wil daarnaast dat de provincie een ondersteunende rol vervult om tot een gezamenlijke aanbestedingsmethode te komen”</p>
7.	Communicatie richting burgers	“D66 is voor het blijvend steunen van regionale energieloketten en energiecorporaties. Zij spelen een cruciale rol in de begeleiding van inwoners naar een duurzamer huishouden”
8.	Energiecoöperaties	<p>“D66 wil dat de omgeving actief betrokken wordt en dat alle inwoners kunnen deelnemen aan duurzame energieprojecten. Bijvoorbeeld door de vorming van (particuliere) energiecoöperaties.”</p> <p>“alle omwonenden de kans te geven om mee te doen en te profiteren van de opbrengsten”</p>
9.	Waterstof	“Ook ten aanzien van waterstofstations wil D66 nu al fysieke en financiële ruimte reserveren om elke regio te kunnen voorzien van waterstofstations”
10.	Financiële aspect van transitie	<p>“D66 vindt het logisch dat we de NUON-gelden voor een aanzienlijk deel besteden aan de klimaatopgave”</p> <p>“De kosten mogen we niet afwentelen op groepen die deze lasten het moeilijkst kunnen dragen”</p>
11.	Landbouw	“De provincie speelt wat D66 betreft een centrale rol om met partners te werken aan natuur- en klimaatinclusieve kringlooplandbouw.”

PvdA

	Indicator	
--	------------------	--

1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	"We hebben spijkerharde afspraken gemaakt over de doelen in Gelderland. (...) Tornen aan deze afspraken zal door de PvdA niet worden geaccepteerd"
3.	Ruimte voor duurzame energie	"Benut alle mogelijkheden om energie op te wekken die voor de hand liggen: zonne-energie op daken van woningcomplexen, schoolgebouwen, sportcomplexen. Integreer panelen in geluidswallen, optimaliseer het gebruik van overheidsgebouwen en publieke voorzieningen. De PvdA wil harde afspraken met de industrie maken zodat alle onbenutte daken op industrieterreinen binnen afzienbare tijd voorzien zijn van zonnepanelen"
4.	Duurzame gebouwde omgeving	"Veel aandacht moet gaan naar de verduurzaming van de bestaande woningvoorraad (...) Meer kennis is nodig. De provincie moet hier bij helpen, zeker als het gaat om particuliere woningen en de aanleg van bijvoorbeeld gasloze wijken" "Dat betekent dat bestaande (sociale) woningbouw ook goed geïsoleerd en energieneutraal worden gemaakt."
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	"Benut alle mogelijkheden om energie op te wekken die voor de hand liggen: (...) optimaliseer het gebruik van overheidsgebouwen en publieke voorzieningen"
6.	Duurzame mobiliteit	"Dat betekent dat wij in Gelderland in zullen zetten op beter en meer gebruik van elektrische auto's en dat oplaadpunten ook voor lagere inkomensgroepen in de buurt zijn" "Zet samen met gemeenten en woningcorporaties in op een verdubbeling van het elektrisch rijden door verbetering in de infrastructuur van opladers"
7.	Communicatie richting burgers	"De provincie besteedt extra aandacht aan het overdragen van kennis en informatie over maatregelen die een duurzamere ontwikkeling beogen"
8.	Energiecoöperaties	"omwonenden van windmolens moeten meeprofiteren van de opgewekte energie"
9.	Waterstof	
10.	Financiële aspect van transitie	"Voor huurders en voor huiseigenaren met een krappe beurs regelt de provincie voorfinanciering" "De provincie moet voorfinanciering van verduurzamingsmaatregelen voor deze groep [mensen met lage inkomens] mogelijk maken en meehelpen financieringsinstrumenten te ontwikkelen."
11.	Landbouw	"De PvdA wil de agrarische sector stimuleren in de overgang naar natuurinclusieve en klimaatinclusieve landbouw" "Het totaal aantal dieren in de Gelderse intensieve veehouderij mag niet verder groeien"

SP

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	

2.	Provinciale ambitie	“Samen met de busmaatschappijen zorgt de provincie er voor dat alle bussen in Gelderland per 2025 volkomen schoon rijden en, bij voorkeur, duurzaam geproduceerd worden”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“Bedrijven worden gevraagd hun bijdrage te leveren aan energieopwekking door zonnepanelen op bedrijfspanden te plaatsen” “Windenergie moet vooral langs de grote verbindingswegen (snelweg, waterwegen), op industrieterreinen en op zee worden opgewekt. Er zijn in Gelderland nog vele openbare gebouwen, corporatiewoningen en bedrijven met daken die geschikt zijn voor zonnepanelen. Zonneparken in de natuur zijn wat ons betreft een laatste optie.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“Wij willen vaart maken met het renoveren en verduurzamen van het woningbestand. “ “Wij maken van het isoleren van bestaande en het bouwen van nieuwe, betaalbare woningen een Gelders speerpunt en gebruiken daarbij een deel van de NUON-gelden”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	“Om serieus werk te maken van het behalen van de klimaat- en energiedoelen stimuleert de provincie het schoner rijden door te investeren in een netwerk van laadpunten voor elektrische auto en -fiets.”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	“Initiatieven van onderop, denk aan energiecorporaties van bewoners, verdienen alle steun van de provincie”
9.	Waterstof	“De provincie moet ook doelgericht onderzoek doen naar de mogelijkheden van groene waterstof in Gelderland.”
10.	Financiële aspect van transitie	“Wij maken van het isoleren van bestaande en het bouwen van nieuwe, betaalbare woningen een Gelders speerpunt en gebruiken daarbij een deel van de NUON-gelden” “We kunnen alleen van het gas af als dat betaalbaar en rechtvaardig wordt geregeld. Een financiële bijdrage vanuit de rijksoverheid is daarvoor nodig.” “We investeren via het al bestaande Klimaat- en energiefonds (...). Het huidige fonds wordt, wat de SP betreft, substantieel uitgebreid.”
11.	Landbouw	“Naast de industrie en het vervoer is er ook in de landbouw winst te behalen. Vooral de veeteelt is verantwoordelijk is voor een buitensporige bijdrage aan klimaatverslechtering” “De provincie moet het afbouwen van de grote veestapel enerzijds en productie van nieuwe gewassen anderzijds stimuleren. Dat levert een forse bijdrage aan dalen van fijnstof, broeikasgassen en andere vervuiling en het maakt de bio-industrie overbodig.”

VVD

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	“Voor de toekomstige energieopwekking is een mix van technieken essentieel, denk aan het gebruik van wind- en zonne-energie, diepte-geothermie, biogas en waterstof.”

4.	Duurzame gebouwde omgeving	
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	“Het (mede) realiseren van een provinciaal dekkend netwerk van elektrische laadpalen en waterstofvulpunten zodat de drempel om het gebruik van elektrische en op waterstof rijdende bussen (OV), personenauto’s en vrachtwagens te stimuleren.”
7.	Communicatie richting burgers	“Goede en eerlijke informatie draagt bij aan het noodzakelijke draagvlak.”
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	“Het (mede) realiseren van een provinciaal dekkend netwerk van elektrische laadpalen en waterstofvulpunten zodat de drempel om het gebruik van elektrische en op waterstof rijdende bussen (OV), personenauto’s en vrachtwagens te stimuleren.” “Het stimuleren van onderzoek naar diverse kansrijke vormen van energieopwekking als geothermie, waterkracht en waterstof.”
10.	Financiële aspect van transitie	
11.	Landbouw	

GroenLinks

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“Onze economie moet drastisch veranderen om de doelen van het klimaatakkoord te halen.”
2.	Provinciale ambitie	“We zorgen ervoor dat in 2030 in de hele provincie de CO2-uitstoot met 55% is gedaald ten opzichte van 1990 en dat de CO2 uitstoot in 2050 nagenoeg nul is via de bijstelling van het Gelders Energieakkoord en in de plannen van onze energieregio’s.” “In het kader van haar voorbeeldfunctie schakelt de Provincie Gelderland snel over naar een emissieloos eigen wagenpark”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“Grootschalige opwekking van energie in de provincie is welkom onder kwalitatieve voorwaarden, ook op landbouwgronden en natuur. GroenLinks wil dat hierbij de zonneladder van het GNMf wordt gebruikt. De ladder wordt gehanteerd als voorkeursvolgorde, niet als absolute voorwaarde.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	“In de OV-concessies wordt geregeld dat vanaf 2020 alleen nog maar nieuwe bussen worden ingezet, die direct emissieloos rijden.” “De provincie neemt de regie over de aanleg van laadinfrastructuur voor elektrische bussen en vulstations voor waterstofbussen. Deze infrastructuur wordt ook toegankelijk gemaakt voor bedrijven en particulieren” “De provincie stimuleert een snelle ontwikkeling van de laadinfrastructuur voor elektrische auto’s. In het kader van haar voorbeeldfunctie schakelt de Provincie Gelderland snel over naar een emissieloos eigen wagenpark.”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	“We zorgen voor een adequate ondersteuning van Gelderse energie-coöperaties.”
9.	Waterstof	“De provincie neemt de regie over de aanleg van laadinfrastructuur voor elektrische bussen en vulstations voor waterstofbussen.”

10.	Betaalbaarheid van de transitie	“ook de provincie kan haar beleid en invloed gebruiken om te zorgen dat de lusten en lasten eerlijk worden verdeeld. Bijvoorbeeld via de bijstelling van het Gelders Energie-akkoord.”
11.	Landbouw	“We sturen via de omgevingsverordening op vermindering van het aantal dieren in bio-industriële bedrijven. We streven naar een reductie van de veestapel met minimaal 25% conform het recente advies van de Raad van de Leefomgeving” “We willen meer pilots met ‘Landbouw op peil’. Deze richten zich o.a. op het voorkomen van verdroging en op vermindering van uitstoot van broeikasgassen door veenweides”

ChristenUnie

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	“Er wordt een actieplan ontwikkeld om de hele provinciale organisatie klimaatneutraal te laten zijn in 2040.”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“De provincie zet in op een brede mix van opwekmogelijkheden, van wind op land, geothermie (aardwarmte) en zonneparken op land en op zee.” “Voedselproductie krijgt voorrang boven energieopwekking; om concurrentie tussen beide te voorkomen, ontwikkelt de provincie beleid waardoor zonnepanelen op gebouwen, industrie en ‘wachtgebieden’ of ‘pauzelandenschappen’ voorrang hebben op landbouwgrond.” “De provincie zet in op duurzame corridor langs Rijks- en provinciale wegen door zoveel mogelijk zonnepanelen op geluidschermen en benutting van geschikte locaties langs de wegen voor windmolens”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	“De provincie werkt met een concreet actieplan om de eigen gebouwen uiterlijk in 2030 klimaatneutraal te hebben” “Nieuwe provinciale infrastructuur wordt alleen nog klimaatneutraal aangelegd. “
6.	Duurzame mobiliteit	“De provincie bevordert elektrificeren van het verkeer door opvoeren van het aantal laadpunten en waterstoftankstations voor personenauto’s, vrachtauto’s en bussen”
7.	Communicatie richting burgers	“De provincie communiceert dat veranderingen in het landschap ten gevolge van de opwek van duurzame energie onvermijdelijk zijn.”
8.	Energiecoöperaties	“De energiecoöperaties zijn verenigd in de Vereniging van Energie Coöperaties in Gelderland (VECG). De provincie steunt de VECG de komende jaren om deze taak uit te kunnen voeren.”
9.	Waterstof	“De provincie bevordert elektrificeren van het verkeer door opvoeren van het aantal laadpunten en waterstoftankstations voor personenauto’s, vrachtauto’s en bussen”
10.	Betaalbaarheid van de transitie	“Waar mogelijk draagt de provincie in financiële zin bij om de onrendabele top van projecten te slechten, bijvoorbeeld in de vorm van duurzaamheidsleningen.” “De provincie zorgt ervoor dat haar fondsen voor energie en innovatie toegankelijk zijn zodat projecten gerealiseerd kunnen worden die niet met behulp van commerciële geldverstrekkers van de grond komen.”

		<p>“De provincie kan via subsidieregelingen initiatiefnemers stimuleren om een minder rendabele maar betere landschappelijke inpassing mogelijk te maken”</p> <p>“De provincie kijkt samen met gemeenten naar financiële voordelen voor breed gedragen projecten (bijvoorbeeld korting op leges)”</p>
11.	Landbouw	

Uitwerking Groningen

VVD

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	<p>Wij zijn de enige landelijke partij in de provincie Groningen die zich uitspreekt tegen nieuwe grote windparken op land. We willen juist wind op zee, ten noorden van Schiermonnikoog, snel ontwikkelen.”</p> <p>“De provincie stimuleert ook zonnepanelen op daken van huizen en andere gebouwen. (..). De VVD is niet tegen grote zonneparken op landbouwgrond, mits ze ruimtelijk inpasbaar zijn.”</p>
4.	Duurzame gebouwde omgeving	<p>“De provincie stimuleert gemeenten om bij nieuwbouw over te stappen op andere energiesystemen.”</p> <p>“De provincie helpt gemeenten zo nodig met kennis om hierbij goede keuzes te maken in slim bouwen, verduurzamen of levensloopbestendig bouwen.”</p>
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	<p>“De VVD vindt dat de vraag leidend moet zijn, en dat we kunnen experimenteren met zelfrijdend vervoer, elektrificatie en waterstof als brandstof.”</p>
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	<p>“De gasinfrastructuur blijft behouden voor andere energiesystemen. Als het mogelijk is, wordt deze ingezet voor groene waterstof.”</p>
10.	Financiële aspect van transitie	
11.	Landbouw	

D66

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	<p>“Breid het aantal zero emissie bussen de komende vier jaar uit van 51 naar 80 procent.”</p>
3.	Ruimte voor duurzame energie	<p>“Zonder windenergie op land zijn we niet in staat om de groeiende energiebehoefte op te vangen.”</p> <p>“Zo zijn wij er voorstander van om kleine molens toe te staan in landschappen waar grootschalige windparken niet passen.”</p> <p>“Laat de provincie en het Rijk hun gronden inzetten voor een duurzame energieopwekking”</p> <p>““Bouw de Eemshaven [...] verder uit tot hét centrum voor duurzame energie, bijvoorbeeld door de ontwikkeling van meer wind op zee”</p> <p>“Kies voor slimme, ruimtelijke combinaties, bijvoorbeeld windmolens aan de randen van bedrijfsterreinen en langs bestaande landschappelijke lijnen”</p>

		“Leg bijvoorbeeld zonnepanelen aan in de loze ruimtes langs klaverbladen en gebruik de mogelijkheden om duurzame energie op te wekken langs wegen en sporen.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	“Zorg dat alle vastgoed van de provincie voor het einde van de collegeperiode aardgasloos en energieneutraal is.”
6.	Duurzame mobiliteit	“Stimuleer het gebruik van slimme laadpunten voor elektrische auto’s om energie op te slaan en de energievraag te balanceren.” “Een eerste stap is de uitrol van duizend laadpalen in samenwerking met de provincie Drenthe.”
7.	Communicatie richting burgers	“D66 wil dat de provincie, samen met de gemeenten, op een open, transparante manier communiceert over de energietransitie. Laten we dat samen doen op een manier die iedereen begrijpt. [...] Maak daarom gebruik van visualisaties, zoals de Rijksuniversiteit Groningen kan maken, of serious games om dat inzicht te bieden.” “Eis bij het verlenen van omgevingsvergunningen altijd dat de informatievoorziening aan omwonenden helder, transparant en betrouwbaar is.”
8.	Energiecoöperaties	“Stel achtergestelde leningen beschikbaar voor lokale energiecoöperaties waarmee deze coöperaties deals kunnen sluiten met eigenaren van asbest daken. De energiecoöperaties kunnen op hun kosten het asbest laten verwijderen. Als tegenprestatie krijgt de energiecoöperatie het recht dit dak vijftien jaar met zonnepanelen te exploiteren.”
9.	Waterstof	“En met een waterstoffabriek kan de opgewekte elektriciteit van zee opgeslagen worden en ook ingezet worden in de chemische industrie, in ons transport en in de verwarming van onze dorpen en steden” “Bouw de Eemshaven [...] verder uit tot hét centrum voor duurzame energie, bijvoorbeeld door de ontwikkeling van meer wind op zee en een waterstoffabriek”
10.	Financiële aspect van transitie	“Stel een fonds in waarmee particulieren de verduurzaming van hun woning kunnen financieren door de besparingen op de energierekening.” “Nieuwe warmtenetten vergen vaak een grote voorinvestering. Laat de provincie samen optrekken met belanghebbenden om die financiering te organiseren. “ “Regel financiering van de energietransitie in de begroting.”
11.	Landbouw	“Ontwikkel een om veenoxidatie en bodemdaling in de veengebieden tegen te gaan, zodat ook de CO2-uitstoot daarvan beperkt wordt”

PvdA

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	“De huidige doelstelling van de provincie is om in 2050 100% duurzame energie te produceren. Wat ons betreft kan het sneller, mits het rechtvaardig gebeurt.”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“De PvdA vindt dat de zonnepanelen in eerste instantie op discrete locaties moeten komen: ruimtes die anders niet of weinig benut worden, zoals daken van openbare gebouwen en bedrijven. Daarover gaan we in gesprek met bedrijven en instellingen. Ook moet efficiënt gebruik gemaakt worden van de bestaande ruimte, door wegen, spoor, fietspaden en parkeerplaatsen en soortgelijke plaatsen te benutten voor zonnepanelen, voordat er geïnvesteerd wordt in de aanleg van nieuwe zonnenvelden op akkers.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“Het bouwen van nieuwe huizen en gebouwen moet in Nederland, maar zeker in Groningen gasvrij gebeuren.”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	“Er komen meer elektrische oplaadpunten voor fietsen en auto's, bijvoorbeeld bij ov-knooppunten en P+R locaties.”
7.	Communicatie richting burgers	“Een provinciaal informatiepunt en brede energietransitie-campagne helpen hierbij, met daarin een gratis automatisch verstrekt informatiepakket met praktische tips.” “Voorlichting toegespitst op de individuele woonsituatie van de inwoners van deze provincie hoort daarbij.”
8.	Energiecoöperaties	“We streven ernaar dat windmolens geplaatst worden door groepen mensen, zoals coöperaties.”
9.	Waterstof	“Wij hebben daarbij groot vertrouwen in de potentie van waterstof, voor de opslag van energie en als brandstof.”
10.	Financiële aspect van transitie	“Door het verlenen van subsidies vanuit de provincie, wil de PvdA ervoor zorgen dat iedereen zich in kan kopen.” “Voor prijzige maatregelen als zonnepanelen, een warmtepomp of woningisolatie bestaan soms subsidies van het Rijk, maar deze zijn beperkt. De PvdA wil dat deze subsidie in de provincie Groningen aangevuld wordt voor mensen met een kleine portemonnee.”
11.	Landbouw	“De bedrijfsvoering moet evolueren naar een verdienmodel dat boeren ten goede komt en niet ten koste gaat van natuur, milieu, landschap, water, lucht, bodem en biodiversiteit.”

CDA

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	"De provincie Groningen moet voorloper zijn op het gebied van duurzaamheid en omarmt de afspraken gemaakt in het klimaatakkoord en de 'klimaattafel bebouwde omgeving'"
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	"Wij zijn voorstander van windenergie op de Noordzee." "Wij zijn voor kleinschalige windenergie rond boerderijen."
4.	Duurzame gebouwde omgeving	"De provincie maakt zich sterk voor pilots in onze provincie, zoals de bouw van aardgasvrije wijken."
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	"Wij stimuleren elektrisch vervoer door onder andere te zorgen voor meer oplaadpunten voor auto en fiets" "Wij zijn voor experimenten binnen het openbaar vervoer met alternatieve brandstoffen zoals waterstof en vinden dat de provincie hierin een aanjagende rol kan spelen."
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	"Wij zien grote kansen voor waterstof bij de overgang naar een duurzame economie en willen dat de provincie voorop loopt bij de invoering van het gebruik van waterstof in de economie."
10.	Financiële aspect van transitie	"Wij pleiten bij het Rijk voor een subsidieregeling voor het verwijderen van asbest in combinatie met het aanleggen van zonnepanelen."
11.	Landbouw	

ChristenUnie

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	"De provincie ontwikkelt realistisch en gedetailleerde plannen om de opwekking van duurzame energie in de provincie in lijn te brengen met doel van het Parijsakkoord"
2.	Provinciale ambitie	"Alle provinciale gebouwen, bruggen en gemalen worden energieneutraal." "Nieuwe provinciale wegen worden klimaatneutraal aangelegd" "De provincie koopt 100% duurzaam en verantwoord in: schone energie uit Nederland" "Wij als ChristenUnie Groningen hebben de ambitie dat in 2035 60% van de energie die in onze provincie wordt opgewekt duurzaam zal zijn, en in 2045 100%."
3.	Ruimte voor duurzame energie	"Vanwege de grote landschappelijk gevolgen van windmolens worden grote windmolens geconcentreerd in windparken. Alle Groninger gemeenten krijgen de mogelijkheid om in hun gemeenten kleine molens bij dorpen of boerderijen toe te staan. " "Ontwikkel beleid om alle geschikte daken en bedrijventerreinen te voorzien van zonnepanelen"
4.	Duurzame gebouwde omgeving	"Ondersteuning van initiatieven waarmee particulieren energiebesparende maatregelen kunnen nemen, zoals het isoleren

		van woningen, aardgasloos bouwen of overgaan op inductiekoken. Ook ontwikkeling van beleid waarvan huurders profiteren.” “Zoveel mogelijk gasloos bouwen bij de versterkingsoperatie, zoveel mogelijk overstappen op alternatieven.”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	“Eigen gebouwen en gronden van de provincie langs wegen, vaarwegen, parkeerterreinen en slibdepots zoveel als mogelijk beschikbaar stellen voor de opwekking van zonne-energie” “Alle provinciale gebouwen, bruggen en gemalen worden energieneutraal.”
6.	Duurzame mobiliteit	“Alle P+R-terreinen en stations krijgen oplaadpunten voor de elektrische auto.”
7.	Communicatie richting burgers	“De provincie zet zich in om Groningers bewust te maken van de noodzaak van de energietransitie”
8.	Energiecoöperaties	“Als provincie de professionalisering van lokale energiecoöperaties stimuleren, bijvoorbeeld door ondersteuning van de Groninger Energiekoepel.”
9.	Waterstof	“De provincie jaagt de ontwikkeling van waterstof als energiedrager aan. Dit door het stimuleren van projecten en onderzoek naar mogelijkheden om duurzaam opgewekte energie op te slaan in waterstof, door zelf te investeren in toepassingen van waterstof en door middel van actieve promotie van de mogelijkheden van een Groninger waterstofeconomie. “ “Door de introductie van bussen en treinen die elektrisch of op waterstof rijden, als provincie het aantal oplaadstations en waterstoftankstations uitbreiden.”
10.	Financiële aspect van transitie	“Scholen, dorpshuizen, sportverenigingen en kerken krijgen investeringen in energiebesparende maatregelen voorgefinancierd vanuit het revolverend fonds.”
11.	Landbouw	

SP

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	“Windmolens op zee vinden wij een goed plan. Op land kunnen windmolens enkel geplaatst worden wanneer er ruim voldoende draagvlak is. Datzelfde geldt voor zonneparken. De provincie ontwikkelt beleid voor een goede ruimtelijke inpassing van zonneparken, rekening houdend met erfgoed en de ruimtelijke kwaliteiten van een gebied.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“Verbetering van woningen houdt ook in dat deze energiezuiniger worden.” “Renovatie en verduurzaming van woningen moet leiden tot een sterke verbetering van de bestaande woningvoorraad.” “De provincie biedt gemeenten een helpende hand bij de omschakeling naar duurzame energie en het realiseren van gasloze woningen en bedrijven.”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	
7.	Communicatie richting burgers	

8.	Energiecoöperaties	“De provincie steunt en stimuleert regionale en lokale initiatieven om collectief energie op te wekken.”
9.	Waterstof	
10.	Financiële aspect van transitie	“We richten een provinciaal energiebedrijf op. De winsten die worden gemaakt worden aangewend voor verdere uitbouw van duurzame opwekking, bijvoorbeeld door publieke zonnepanelen te plaatsen waarvan Groningers kunnen profiteren.”
11.	Landbouw	<p>“In gebieden met inklinking en bodemdaling door veenoxidatie dient de provincie het beleid in te voeren dat functie het peil moet volgen, in plaats van andersom.”</p> <p>“Pilots ter voorkoming van veenoxidatie worden op korte termijn in gang gezet.”</p> <p>“De intensieve en grootschalige akkerbouw en veeteelt moeten worden afgebouwd.”</p>

GroenLinks

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“GroenLinks wil versnelde uitvoering van het Klimaatakkoord”
2.	Provinciale ambitie	“zodat het openbaar vervoer uiterlijk in 2030 emissieloos is.”
3.	Ruimte voor duurzame energie	<p>“Zonnepanelen worden verplicht op bedrijfsdaken.”</p> <p>“Indien de taakstelling van de energietransitie dat nodig maakt kunnen er grote windmolens op land geplaatst worden. Daarvoor worden de beste locaties met de minste hinder uitgekozen”</p> <p>“Mogelijkheden voor lokale opwekking door kleine windmolens en zonnepanelen worden verruimd.”</p> <p>“Er moet worden gewerkt aan een offshore grid ten behoeve van grote windparken boven de Waddeneilanden.”</p>
4.	Duurzame gebouwde omgeving	<p>“GroenLinks wil alle huizen van het aardgas. Dat start met goede isolatie. Door grootschalig te organiseren en samen in te kopen maken we isoleren goedkoper”</p> <p>“GroenLinks wil versnelde uitvoering van het Klimaatakkoord en de Regionale Energie Strategieën op weg naar een energie neutrale gebouwde omgeving.”</p>
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	<p>“Meer oplaadpunten voor de elektrische auto zijn nodig.”</p> <p>“Een programma opzetten voor omvorming van het autopark van fossiele brandstof naar stroom en waterstof; op korte termijn. Een netwerk van oplaadpunten en vulpunten voor waterstof opzetten.”</p> <p>“Opcenten voor duurzame auto’s verlagen.”</p> <p>“Het bus- en treinvervoer in Groningen snel verduurzamen met waterstof of elektriciteit, zodat het openbaar vervoer uiterlijk in 2030 emissieloos is.”</p>
7.	Communicatie richting burgers	“Inzetten op het nog meer bewustmaken van de inwoners van klimaatveranderingen”
8.	Energiecoöperaties	“Lokale opwekking door bewoners of coöperaties wordt financieel en organisatorisch ondersteund. In interprovinciaal (IPO) verband strijdt de provincie voor vereenvoudiging van (fiscale) wet- en regelgeving rond energiecoöperaties en de opwekking van lokale duurzame energie.”

		"GroenLinks wil dat de provincie zonneparken in coöperatief verband organisatorisch en financieel ondersteunt"
9.	Waterstof	"Aangelande windstroom direct gebruiken of omzetten in waterstof. Waterstof kan in het gasleidingnet gepompt worden of opgeslagen voor gebruik op een later moment."
10.	Betaalbaarheid van de transitie	
11.	Landbouw	"De intensieve veehouderij in Groningen wordt afgebouwd"

Uitwerking Limburg

CDA

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“De Nederlandse regering werkt aan een Klimaatakkoord met ambitieuze doelstellingen. Het is maar zeer de vraag hoe realistisch dergelijke ambities zijn.”
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	“De Provincie kan een belangrijke rol vervullen door ontwikkelgebieden in Limburg aan te wijzen voor de aanleg van windparken en zonneweides”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“Met woningcorporaties moet de Provincie afspraken maken over de verduurzaming van de woningvoorraad”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	“In onze provincie liggen honderden publieke en semi-publieke gebouwen die verduurzaamd kunnen worden door bijvoorbeeld het plaatsen van zonnepanelen. De overheid moet hierin ondernemend en innovatief zijn en het goede voorbeeld geven door deze gebouwen te verduurzamen”
6.	Duurzame mobiliteit	“Met smart mobility-maatregelen kunnen we het weggebruik op een slimme manier beïnvloeden en files voorkomen. Bijvoorbeeld met (..) elektrische laadpalen”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	“Ondersteun energiecoöperaties die een wijk of dorp willen verduurzamen met zonnepanelen of windmolens.”
9.	Waterstof	
10.	Financiële aspect van transitie	“Huishoudens die willen investeren in zonnepanelen kunnen via de Provincie een lening onder gunstige voorwaarden afsluiten” “Continueer de duurzaamheidsleningen en subsidies voor gezinnen en verenigingen die hun (club)huis willen verduurzamen.”
11.	Landbouw	“Het CDA wil dat er ook in de toekomst ruimte blijft voor deze sector [intensieve veehouderij] in Limburg, maar dan is het wel noodzakelijk om stappen te zetten in verduurzaming en verbetering van de omgevingskwaliteit. Om dat te kunnen monitoren is het noodzakelijk dat IV-bedrijven gaan inzetten op het real-time meten van emissies”

D66

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	“we willen dat Limburg in 2050 veel minder uitstoot, meer schone lucht en schoon water heeft en volledig circulair is”
3.	Ruimte voor duurzame energie	
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“Om doelen voor het aardgasvrij maken van de bebouwde omgeving te halen wil D66 dat de provincie gemeenten ondersteunt om warmteplannen te maken. “
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	“D66 wil dat de provincie [haar] implementatiekracht benut om emissievrij rijden waar mogelijk te stimuleren, bijvoorbeeld door laadpunten mogelijk te maken of (revolvent) te investeren in businesscases voor duurzamere brandstoffen”

7.	Communicatie richting burgers	“D66 pleit daarom voor het instellen van één toegankelijk en overzichtelijk, digitaal platform voor de inwoner van Limburg”
8.	Energiecoöperaties	“D66 wil dat de provincie de mogelijkheden verkent om coöperatieve initiatieven van onderop waar mogelijk te ondersteunen, met het ter beschikking stellen van kennis of (revolverende) middelen. Bijvoorbeeld door garant te staan in de opstartfase of procesmiddelen ter beschikking te stellen voor het oprichten van een coöperatie.” “D66 wil dat de provincie onderzoekt of ze de ontwikkelfase voor (coöperatieve) energieprojecten actief kan ondersteunen, bijvoorbeeld door het Limburgs Energiefonds uit te breiden met een goed geëquipeerde ontwikkeltak met middelen en kennis.”
9.	Waterstof	“Waterstof kan zowel dienen als energieopslag als energieleverancier.”
10.	Financiële aspect van transitie	“D66 wil dat de provincie vanuit al haar rollen, zoveel mogelijk revolverend, investeert in duurzaamheid.” D66 wil dat de provincie, samen met Enexis en woningcorporaties, ernaar streeft dat juist de laagste huren als eerste worden aangesloten op een warmtenet, zodat verduurzaming juist voor mensen met een lager inkomen rendeert.”
11.	Landbouw	“D66 wil dat het programma 'Schone Stallen' wordt aangevuld met maatregelen die er toe leiden dat de CO2-uitstoot in 2050 tot nul is gereduceerd, net als in andere sectoren.” “D66 wil dat de provincie de klimaat footprint van de veehouderijsector in beeld brengt.”

VVD

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	“De provincie zal een voorbeeldrol vertolken en daarom meer duurzame energie gaan gebruiken, grondstoffen zoveel mogelijk recyclen en hergebruiken, en bij aanbesteding van transport rekening houden met CO2-uitstoot.”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“Specifiek willen we kijken naar [...] meervoudig gebruik van ruimte ten aanzien van energieopwekking.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	“Specifiek willen we kijken naar [...] laadinfrastructuur”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	
10.	Financiële aspect van transitie	“Voor zover er geen nationale financieringsmogelijkheden zijn, gaat de provincie samen met financiële instellingen kijken naar slimme oplossingen. Het duurzaamheidsfonds en een aangepast Transitiefonds Limburgse woningmarkt kunnen hierbij op een creatieve manier ingezet worden.”
11.	Landbouw	

SP

	Indicator	

1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“Het VN-Klimaatakkoord van Parijs uit 2015 heeft de toon gezet. Dat betekent dat we met z’n allen forse stappen moeten zetten om het klimaat en het milieu voor ons zelf maar ook voor de volgende generaties te redden.”
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	“Er komt een plan voor het grootschalig opwekken van zonne-energie op zoveel mogelijk geschikte daken.” “Een deel van de windturbines in Greenport Venlo is zeer omstreken. Daarvoor moet alsnog naar alternatieve locaties gekeken worden.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“De regeling ‘Duurzaam Thuis’ die zowel kopers als huurders helpt hun huis te verduurzamen en levensloopbestendig te maken, wordt gecontinueerd en uitgebreid.” “We bouwen energie neutrale duurzame woningen van goede kwaliteit.” “De provincie ondersteunt inwoners, ook in financiële zin, om woningen optimaal duurzaam te maken. Vooral voor mensen met de laagste inkomens dienen, liefst in samenwerking met woningcorporaties, woningen klimaatneutraal gemaakt te worden”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	“Het openbaar vervoer in Limburg wordt komende jaren uitstootneutraal.”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	“Er komt een publiek provinciaal bedrijf voor duurzame energie. Dit bedrijf gaat op duurzame wijze energie produceren en verkopen en ondersteunt initiatieven op coöperatieve basis.”
9.	Waterstof	“We onderzoeken of de inzet van waterstof een duurzame oplossing kan zijn voor onze toekomstige energiebehoefte.”
10.	Financiële aspect van transitie	“De provincie reserveert voldoende financiële middelen voor het realiseren van klimaatambities.” “De ‘Duurzaam Thuis’-regeling, die leningen verstrekt aan particulieren voor zonnepanelen, wordt uitgebreid.”
11.	Landbouw	“In plaats daarvan maken we werk van kleinere veestapels, zodat mestverwerking geen belasting vormt.”

PVV

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	“Geen enkele windmolen in Limburg erbij, m.u.v. buurtgedragen coöperatieve initiatieven”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“De Duurzaam Thuis-regeling wordt verlengd”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	“Geen enkele windmolen in Limburg erbij, m.u.v. buurtgedragen coöperatieve initiatieven”
9.	Waterstof	
10.	Financiële aspect van transitie	“Geen duurzaamheids- en klimaatsubsidies! Maar investeringen voor rekening en risico van de Eigenaar” “Het Limburgse Energie Fonds (LEF) wordt verlengd”

11.	Landbouw	
-----	----------	--

FvD

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	"Forum voor Democratie is voor een beter milieu maar tegen de miljarden verslindende Klimaatwet"
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	"Stoppen met de aanleg van windmolenparken en zonneweiden"
4.	Duurzame gebouwde omgeving	
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	
10.	Financiële aspect van transitie	
11.	Landbouw	"Stoppen met duurzaamheidsbeleid ten koste van de landbouw"

GroenLinks

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	"De Provincie heeft daarom heldere doelstellingen in lijn met het Klimaatakkoord van Parijs: in 2030 is de provinciale organisatie klimaatneutraal, in 2050 is de gehele provincie klimaatneutraal."
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	
4.	Duurzame gebouwde omgeving	"het spreekt vanzelf dat er ook een vinger aan de pols wordt gehouden om te zorgen dat nieuwbouwprojecten gasloos zijn."
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	"Bovendien zou het uitrollen van een netwerk van oplaadpunten voor de nieuwe energiebronnen (elektriciteit, waterstof) een prioriteit moeten worden."
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	"GroenLinks wil de betrokkenheid van de Provincie verder uitbouwen met het ondersteunen van de oprichting van energiecoöperaties. Dat moet gebeuren door het centraal verzamelen en delen van kennis en door het subsidiëren van de stichtingskosten."
9.	Waterstof	
10.	Betaalbaarheid van de transitie	"In een klimaat begroting maakt de provincie duidelijk welke stappen hierop jaarlijks worden genomen en wat het te verwachten resultaat is." "De kosten van de energietransitie moeten volgens GroenLinks verdeeld worden naar financiële draagkracht"
11.	Landbouw	"De emissies van veeteelt en industrie worden actief beperkt, o.a. door strengere controle"

ChristenUnie

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“CU Limburg wil dat Limburg voldoet aan de doelstelling van de klimaatwet en in 2050 nagenoeg klimaatneutraal is”
2.	Provinciale ambitie	“Dat de energietransitie versneld wordt door stimulering van de bestaande Limburgse Energie en Klimaat Transitie Aanpak (LEKTA)”
3.	Ruimte voor duurzame energie	
4.	Duurzame gebouwde omgeving	
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	“CU Limburg wil investeren in slimmer, schoner en zuiniger vervoer, om zo de milieubelasting door het verkeer te verkleinen.”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	
10.	Betaalbaarheid van de transitie	
11.	Landbouw	

PvdA

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“De ambities van Parijs, Den Haag én Limburg zijn terecht hoog. De Klimaattafels leiden tot een nieuw, landelijk Klimaatakkoord, dat voor alle Limburgers aanleiding zal zijn om volop in te zetten op de transitie naar een CO2-arme energievoorziening.”
2.	Provinciale ambitie	“In 2040 moet Limburg energieneutraal zijn.”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“We bekijken zorgvuldig de (on)mogelijkheden en wat er nodig is om met elkaar belangrijke stappen te zetten op het gebied van de energieopwekking (zoals momenteel hoofdzakelijk wind, zon en warmtenetwerken).” “We zetten in op efficiënt ruimtegebruik bij duurzame energieopwekking, zodat kwetsbare natuurgebieden kunnen worden ontzien “
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“Alle woningen moeten duurzaam worden gebouwd of duurzaam worden gemaakt. De PvdA wil innovatie op dit gebied fors steunen.” “De PvdA ziet kansen in de woninggebonden financiering van duurzaamheidsmaatregelen.” “Bouw energieneutraal en levensloopbestendig. Stimuleer innovatie bij het bouwen van duurzame woningen en zorg voor financiële ondersteuning bij het duurzaam maken van bestaande woningen. “ “Zorg dat corporaties kunnen bouwen, renoveren en hun bijdrage aan duurzaamheid kunnen leveren. We maken hierover afspraken met gemeenten. Wij stimuleren dit met duurzaamheidskredieten. “
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	
7.	Communicatie richting burgers	“Overleg met de burgers van Limburg is hierbij van cruciaal belang.” “De PvdA wil iedere 2 jaar een burgertop, waarbij burgers input leveren op de vraagstukken die in de provincie spelen. “

8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	
10.	Betaalbaarheid van de transitie	
11.	Landbouw	“Controleer en verminder de omvang van de Limburgse veestapel”

Uitwerking Noord-Brabant

D66

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“Nederland heeft het Klimaatverdrag van Parijs omgewerkt tot een nationaal Klimaatakkoord (2018)”
2.	Provinciale ambitie	“in 2023 100.000 Brabantse elektrische voertuigen” “D66 streeft naar een fossielvrije samenleving in 2050 en 55% duurzame energie in 2030.” “D66 streeft naar 15.000 laadpalen in de openbare ruimte in 2023.”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“D66 wil dat zo veel mogelijk (bestaande) daken worden benut voor zonnepanelen. Ook gevels bieden mogelijkheden.” “Na jaren van ontwikkeling van dunne film zonnetechnologie [...] wordt het de komende jaren mogelijk om ook in wegen en tal van andere harde oppervlakken energie op te wekken. Daarna komt het gebruik van landschappelijk minder waardevolle plekken in beeld [...], en pas in laatste instantie de zogenaamde zonneweides op agrarisch land of wateroppervlakken.” “Wij zetten dus in op extra windmolens, daar waar mogelijk.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“D66 vindt dat de provincie ook een rol heeft om aardgasvrij en circulair bouwen te stimuleren, bijvoorbeeld door nieuwe technieken te helpen ontwikkelen en door kennis te helpen delen tussen gemeenten”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	“D66 zet de komende periode in op grote uitbreiding van elektrisch opladen, door in ontwikkelingsverbanden en aanbestedingen laadmogelijkheden als voorwaarde op te nemen, door het bevorderen van snellaadstations langs rijkswegen en deze stations op te nemen in de concessies van provinciale wegen, en tevens door het openbaar vervoer zero-emissie te maken.”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	“Zowel bij windmolens als zonneweides is mede-eigenaarschap van Brabanders voor D66 een randvoorwaarde, waarbij 50% het minimum zou moeten zijn.”
9.	Waterstof	“Er zijn nog veel ontwikkelingen mogelijk, zowel voor opslag van warmte in (phase change) materialen, als opslag van elektriciteit in stoffen (koolwaterstoffen, waterstof of metaal).”
10.	Financiële aspect van transitie	“D66 wil in de periode 2019-2023 100 miljoen besteden uit de zogenaamde Essentgelden om de energietransitie in een hogere versnelling te brengen.”
11.	Landbouw	“In 2030 uitsluitend emissieloze veehouderijen” “D66 streeft naar een verhoging van het organische stofgehalte van de Brabantse bodem met 1%. [...] Met elke procent die in de Nederlandse bodem wordt vastgelegd besparen we een hoeveelheid CO2 die overeenkomt met de jaarlijkse Nederlandse uitstoot van CO2.”

CDA

	Indicator	
--	-----------	--

1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	“De ‘zonne-ladder’ (een ranking van locaties die het meest geschikt zijn voor zonne-energie) [...] zijn voor ons belangrijke randvoorwaarden voor medewerking”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“Het ondersteunen van het isoleren en verduurzamen van de huidige Brabantse woningvoorraad door duurzaamheidsleningen en gasloos bouwen.”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	“Ook maken we samen met gemeenten, scholen, ziekenhuizen en maatschappelijke instellingen werk van de verduurzaming van alle publieke en semipublieke gebouwen in Brabant.”
6.	Duurzame mobiliteit	“Het stimuleren van de zoektocht naar alternatieve oplossingen voor het duurzaamheidsvraagstuk tezamen met de benodigde infrastructuur, zoals [...] elektrische rijden” “Een dekkende laadinfrastructuur voor elektrisch rijden.”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	“We ondersteunen coöperaties in de opstartfase als duidelijk is dat deze initiatieven duurzame oplossingen bieden. [...] Met zo min mogelijk voorwaarden en administratieve rompslomp.”
9.	Waterstof	“Het stimuleren van de zoektocht naar alternatieve oplossingen voor het duurzaamheidsvraagstuk tezamen met de benodigde infrastructuur, zoals [...] waterstof”
10.	Financiële aspect van transitie	
11.	Landbouw	“We zetten in op experimenten met het realtime meten van schadelijke uitstoot bij de intensieve veehouderij”

SP

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	“In 2023 moet 7 miljard kWh ² aan energie bespaard zijn, een besparing van zo’n 8 procent.” “In 2023 is 15 miljard kWh van de energie duurzaam opgewekt. Dat vraagt 4,7 miljard kWh aan nieuwe bronnen.”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“We zullen windmolens en zonneparken in moeten passen; dat kan en dat moet ook.” “Dit betekent dat er ook in Brabant ruimte moet zijn voor energieopwekking uit zon, wind en aardwarmte.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“De provinciale ambitie is dat alle 800.000 huizen in 2050 energieneutraal zijn, dus met “Nul op de Meter” (NOM). Vooralsnog lukt het met die ambitie slecht. Versoepelen van normen, zoals nu lijkt te gebeuren, is geen optie wat de SP betreft. Meer druk op de woningcorporaties en woningeigenaren is nodig om de doelstelling te halen”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	“Voldoende laadpalen en een goed netwerk van waterstoftankstations zijn hard nodig om verdere groei van dat duurzamere wagenpark te bevorderen.”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	“De provincie onderschrijft de internationale basisprincipes van coöperaties en ziet de energiecoöperaties daarom als een

		belangrijke bondgenoot in de energietransitie en ondersteunt ze om goed te presteren.”
9.	Waterstof	“De opkomst van elektrische auto’s en auto’s op waterstof is een redelijk alternatief. De infrastructuur zal daarop aangepast moeten worden. Voldoende laadpalen en een goed netwerk van waterstoftankstations zijn hard nodig om verdere groei van dat duurzamere wagenpark te bevorderen.”
10.	Financiële aspect van transitie	“De provincie reserveert voldoende financiële middelen voor het realiseren van de klimaatambities.” “De provincie investeert als koploper in nieuwe kansrijke klimaatmaatregelen.”
11.	Landbouw	“De provincie moet een actiever beleid gaan voeren om het aantal dieren in de veeteelt fors af te laten nemen.”

VVD

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“De Brabantse VVD vindt draagvlak bij de inwoners cruciaal om de afspraken uit het (aanstaande) klimaatakkoord te kunnen realiseren.”
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	“Bij de energieopgave geven wij daarom de voorkeur aan zonnepanelen op gebouwen of op stukken land die eigenlijk niet voor andere doeleinden gebruikt kunnen worden.” Wij willen Brabant dan ook niet volbouwen met honderden windmolens maar vertrouwen eerder op nieuwe technieken met meer rendement.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“Ook zien wij veel kansen in het energieneutraal maken van bestaande en nieuwe gebouwen” “De provincie pakt haar rol in de energietransitie door via een pilot bij te dragen aan het energieneutraal maken van 10 woonwijken en 5 bedrijventerreinen waarbij ondernemers de kans krijgen hun innovaties in de praktijk te brengen”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	“Om dat te realiseren zet de Brabantse VVD in op meer gebruik van [...] elektrische snelbussen”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	“Zonder draagvlak en een lokale participatie/eigenaarschap van tenminste 50% zijn wij tegen de komst van extra windmolens op land in Brabant.”
9.	Waterstof	
10.	Financiële aspect van transitie	
11.	Landbouw	

PVV

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	

3.	Ruimte voor duurzame energie	“Dit zou betekenen dat vrijwel heel Brabant vol komt te staan met windturbines en grootschalige zonne-akkers. Deze landschapsverwoesting is voor de PVV absoluut onacceptabel.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	“Zero-emissie fratsen mogen wat de PVV betreft echter direct van tafe, en 'duurzaamheid' is geen selectiecriteria voor de concessies”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	
10.	Financiële aspect van transitie	“Het Groenfonds, Energiefonds en Brabant C fonds dienen direct te worden opgeheven”
11.	Landbouw	

GroenLinks

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“Wij willen dan ook dat de provincie zich onverkort inzet om de gestelde klimaatdoelen te bereiken.”
2.	Provinciale ambitie	“GroenLinks wil dat Brabant in 2035 energieneutraal is.”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“De provincie stimuleert zonne-energie op daken: ‘asbest eraf, zon erop’.” “GroenLinks wil dat de provincie investeert in een groener, gezonder en gas(t)vrijer Brabant schone energie door zonnepanelen en windmolens op (braakliggende) gronden van bedrijventerreinen (tijdelijk) toe te staan.” “Bij het plaatsen van zonnepanelen geldt: eerst alle Brabantse daken vol, dan pas inpassing in de natuur.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“De provincie moet meer ‘meters’ maken bij het verduurzamen van de bestaande woningvoorraad.”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	“GroenLinks wil dat de bussen in de provincie Noord-Brabant al vanaf 2022 emissieloos rijden. De provincie Noord-Brabant dient bij de aanbestedingen in het openbaar vervoer schoon busvervoer op te nemen in de voorwaarden bij de verlening van nieuwe concessies.” “Om het gebruik van elektrische fietsen, ligfietsen en elektrische auto’s zoveel mogelijk te stimuleren investeren wij in nieuwe infrastructuur en verbeteren wij bestaande voorzieningen.” “Het provinciale opcenten-percentage wordt eenmalig verhoogd van 76,1% tot 85%. Hierbij geldt een vrijstelling voor de categorie zeer zuinige auto’s”
7.	Communicatie richting burgers	“Brabant gaat gemeenten ondersteunen bij het formeren van deskundigenteams en helpdesks die inwoners zonder winstoogmerk voorzien van deskundig advies bij het isoleren van woningen en andere duurzaamheidsmaatregelen aan en rond hun woning.”

8.	Energiecoöperaties	“Wij willen dat de provincie inwoners en gemeenten helpt bij het ontwikkelen van coöperatieve windenergie door burgerparticipatie als eis op te nemen in ruimtelijke ontwikkelingsplannen.” “De provincie stimuleert het collectief bezitten en benutten van zonnepanelen en windmolens.”
9.	Waterstof	
10.	Betaalbaarheid van de transitie	“De energietransitie moet betaalbaar zijn voor de Brabantse inwoner.”
11.	Landbouw	“De veestapel in Brabant wordt fors verkleind door het intrekken van milieuvergunningen en door eigen provinciale regelgeving die de Wet Programmatische Aanpak Stikstof overstijgt.”

ChristenUnie

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	“Om alle doelstellingen te realiseren wil de ChristenUnie-SGP dat de provincie in de komende jaren de doelstelling realiseert dat in 2030 minimaal 50% van de benodigde energie in Brabant wordt opwekt”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“Er zullen gevolgen zijn voor ruimte, zoals bijvoorbeeld de verandering in het landschap door de komst van windmolens.” “De provincie ondersteunt actief [...] het gebruik maken van wegen en geluidswallen voor energieopwekking”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“De provincie voorkomt met het maken van prestatieafspraken dat woningbouwverenigingen G-label woningen verkopen in plaats van renoveren.” “Woningbouwverenigingen mogen alleen woningen met minimaal een C-label in de woningmarkt te koop aanbieden.”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	“De provincie geeft hierbij zelf het goede voorbeeld in het reduceren van de CO2 uitstoot. Er wordt een actieplan ontwikkeld om de hele provinciale organisatie klimaatneutraal te laten zijn in 2050.” “Nieuwe provinciale infrastructuur wordt alleen nog klimaatneutraal aangelegd.”
6.	Duurzame mobiliteit	“De provincie zet bij concessieverlening in op elektrisch busvervoer en bereikbaarheid met openbaar vervoer in heel Brabant” “De provincie ondersteunt actief initiatieven om autorijden schoner te maken, zoals meer ondersteuning van elektrisch rijden”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	“Opbrengsten uit nieuwe energie dienen terug te vloeien naar de omwonenden”
9.	Waterstof	
10.	Betaalbaarheid van de transitie	“De provincie maakt van de Essentgelden 1 miljard euro vrij voor fondsen die nodig zijn om de noodzakelijke energietransitie te stimuleren en ondersteunen.” “De provincie ondersteunt particuliere woningbezitters en bedrijven met subsidies of gunstige leningen om huizen en panden energieneutraal te maken.”
11.	Landbouw	

PvdA

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“Binnen een jaar is er een Brabants uitvoeringsplan op basis van het landelijke Energie- en Klimaatakkoord.”
2.	Provinciale ambitie	“We streven naar een fossielvrij Brabant in 2030. Daarom geldt bij alle nieuwe zaken waar de provincie bij betrokken is dat we het minimaal CO2-neutraal doen. Daar passen we onze vergunningverlening, bedrijfsvoering, subsidieverlening en eigen uitvoering op aan”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“Er komt geen meter logistiek bedrijventerrein bij zonder zonnepanelen. Dit wil niet zeggen dat er geen zonneparken nodig zijn, de noodzaak van een snelle energietransitie is daarvoor te groot. We steunen daarom de grootschalige realisatie van grootschalige zonneparken ook op landbouwgrond.” “Ook de komende jaren zijn er (veel) nieuwe windturbines nodig in Brabant. De provincie neemt indien nodig (net zoals bij het A16-windpark) de regie en borgt zowel de omgevingskwaliteit als het maatschappelijk rendement.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“Daarnaast zorgen we ervoor dat er een isolatieregeling komt waardoor Brabanders via de gemeenten hun woning kunnen laten isoleren en hiervoor geld kunnen lenen tegen een lage rente. De provincie kan de gemeenten hiervoor tegen gunstige voorwaarden geld lenen.”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	“Er wordt volop ingezet op de verduurzaming van onze mobiliteit. Zo willen we een solide laadinfrastructuur rondom de provinciale wegen en in het buitengebied in aanvulling op het netwerk binnen de bebouwde kom. Verder willen we de aanschaf van voertuigen die geen gebruik maken van fossiele brandstoffen stimuleren door de provincie het goede voorbeeld te laten geven in haar wagenpark én emissieloze mobiliteit als voorwaarde op te nemen in aanbestedingen voor derden.”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	“Er komt tevens een verplichting voor ontwikkelaars van duurzame energie projecten om omwonenden mee te laten participeren in (commerciële) energieopwekkingsprojecten met een grote ruimtelijke impact”
9.	Waterstof	
10.	Betaalbaarheid van de transitie	“De provincie ondersteunt gemeenten met expertise en financiële stimulansen, zoals goedkope leningen om versnelling te realiseren.” “Om de energietransitie te stimuleren en om te zorgen voor een zo groot mogelijk rendement voor de samenleving gaat de provincie windturbines en zonneparken ontwikkelen en exploiteren op plaatsen waar de markt het niet oppakt. Bijvoorbeeld op landbouwgrond die eigendom is van de provincie.” “Daarnaast zorgen we ervoor dat er een isolatieregeling komt waardoor Brabanders via de gemeenten hun woning kunnen laten isoleren en hiervoor geld kunnen lenen tegen een lage rente. De provincie kan de gemeenten hiervoor tegen gunstige voorwaarden geld lenen.”

		“We nemen het initiatief om de zonnepanelenregeling die in Zuidoost-Brabant bestaat bij zoveel mogelijk Brabantse gemeenten in te voeren.”
11.	Landbouw	“Een forse vermindering van de veestapel in Brabant is noodzakelijk.”

Uitwerking Noord-Holland

PvdA

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	“In 2050, of eerder, zijn de gebouwen in Noord-Holland klimaatneutraal.”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“Wij stimuleren, dat alle daken vol worden gelegd met zonnepanelen.” “Wij creëren mogelijkheden voor wind op land in industrie gebieden”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“Wij ondersteunen woningbouwcorporaties bij het versneld isoleren en verduurzamen van hun woningbestand. Daarbij is een zo hoog mogelijk energielabel de ambitie.” “Transformatie, renovatie en nieuwbouw projecten zijn zoveel mogelijk duurzaam, energiezuinig en waar mogelijk energieneutraal.” “Noord-Holland moet [...] van het aardgas af”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	“Wij zetten in op een dekkend provinciaal netwerk van laadpalen voor de fiets en de elektrische auto.” “Onderzoeken welke mogelijkheden er zijn voor het gebruik van CO2 absorberend asfalt op Provinciale wegen.”
7.	Communicatie richting burgers	“Wij zetten in op een provinciale energieambassadeur.”
8.	Energiecoöperaties	“Wij ondersteunen kleinschalige energie-opwekkers en lokale energiecoöperaties”
9.	Waterstof	
10.	Financiële aspect van transitie	
11.	Landbouw	“Bodemdaling van de veengronden in onze provincie zorgt voor grote uitstoot van CO2 [...]. Wij gaan de bodemdaling stoppen.”

VVD

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“De VVD neemt haar verantwoordelijkheid voor het Verdrag van Parijs en de Klimaatwet.”
2.	Provinciale ambitie	“We willen een duurzame wereld en in 2050 energieneutraal zijn.” “Bovendien willen we minder afhankelijk worden van buitenlandse energievoorzieningen door zelf meer energie op te wekken”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“Ondersteuning van innovaties zoals zonnepaneeldek SolaRoad” “De VVD is voorstander van windenergie op zee buiten de 12 mijlszone.” “De VVD blijft tegenstander van verdere uitbreiding van wind op land anders dan binnen de vastgestelde provinciale kaders. We zijn

		voorzitter van zonne-energie op daken en zijn terughoudend met zonneakkers, zeker op kostbare landbouwgrond.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“De VVD is van mening dat nieuw te bouwen woningen zoveel mogelijk klimaatneutraal moeten zijn.”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	“De overheid staat voor eenzelfde opgave, daarom wil de VVD het energieverbruik van overheids-gebouwen waar mogelijk verminderen.”
6.	Duurzame mobiliteit	“De VVD wil goede bereikbaarheid in de hele provincie en vindt dat de provincie een taak heeft als regisseur van [...] een oplaadinfrastructuur voor elektrisch rijden” “Inzet van emissievrije bussen waar mogelijk als verplicht onderdeel van de OV-concessie”
7.	Communicatie richting burgers	“Daarom zet de VVD in op de aanstelling van een klimaatambassadeur die samenwerking aanjaagt.”
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	
10.	Financiële aspect van transitie	“De VVD wil verder met het Participatiefonds Duurzame Economie Noord-Holland.”
11.	Landbouw	“We zetten in op het remmen van bodemdaling door onderzoek, technische innovaties en boerenslimheid. We kiezen vooral nog niet voor grootschalige vernatting of andere trendbreuken ten aanzien van landgebruik ”

D66

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“Volgend op de ambities van het nationale energie- en klimaatakkoord, realiseren we “
2.	Provinciale ambitie	“D66 wil dat vanaf 2020 het gemiddeld aantal met de auto afgelegde kilometers jaarlijks met 2% afneemt.”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“D66 ziet op land ruimte voor lijnopstellingen van windmolens langs snelwegen en kanalen. Ook is er ruimte op industrieterreinen, de Haarlemmermeerpolder en het Noordzeekanaalgebied” “Het provinciaal beleid op het gebied van zonneweides geeft veel extra ruimte voor zon op land. D66 wil dit beleid voortzetten en – indien nodig - verruimen.” “Energieopwekking via het wegdek” “Vooraf met zonnepanelen op daken van woningen, bedrijfspanden, boerderijen en havenloodsen valt nog veel winst te behalen.” “Naast zon op gebouwen, zon op het land en zon op de weg, ziet D66 ook veel kansen voor zon op het water.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“Nul-op-de-meter (NOM) en circulair bouwen moet het uitgangspunt zijn voor alle nieuwgebouwde woningen in Noord-Holland” “Bij de bouw van nieuwe woningen en bedrijfspanden wordt het plaatsen van zonnepanelen op daken en aan gevels een integraal onderdeel van het ontwerpproces.”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	

6.	Duurzame mobiliteit	<p>“Ergieneutraal maken van provinciale wegen tijdens regulier gebruik”</p> <p>“De provincie blijft snellaadstations bevorderen langs provinciale wegen om zo te bouwen aan de elektrificatie van Noord-Holland.”</p> <p>“We investeren in snellaad- en waterstofstations”</p>
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	<p>“D66 wil dat Noord-Holland de waterstofregio van Nederland of zelfs Europa wordt. Kansen voor waterstof zien wij vooral in het Noordzeekanaalgebied en Den Helder, waarbij gebruik gemaakt kan worden van windmolens op zee.”</p> <p>“Een aantal Noord-Hollandse bedrijven is al bezig met een waterstoffabriek, waarbij het zinvol is deze fabriek ook met de huidige producenten van nog geheel grijze waterstof uit aardgas te verbinden. D66 wil deze bedrijven zoveel mogelijk faciliteren, bijvoorbeeld door het wegnemen van knellende regels.”</p>
10.	Financiële aspect van transitie	<p>“De provincie levert een financiële bijdrage in de transitie naar een circulaire economie door middel van de duurzaamheidsfondsen. Door de inzet van Europese middelen kan vervolgens een multipliereffect worden gecreëerd.”</p> <p>“De subsidieregeling Asbest eraf, zonnepanelen erop ten behoeve van agrarische schuren verbreden we naar andere locaties waar nog veel asbest op daken voorkomt”</p>
11.	Landbouw	<p>“bodemdaling van kwetsbare veenbodems een proces is dat niet langer kan doorgaan. D66 wil de bodemdaling niet alleen stoppen, maar zelfs terugdraaien. Er wordt geld ter beschikking gesteld voor drainage en andere vormen van teelt “</p> <p>“Aangroeiend veen levert ook een bijdrage aan de opname van CO2.”</p>

PVV

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	<p>“Stoppen met de bouw van windturbines”</p> <p>“Afzien van grootschalige zonneparken”</p>
4.	Duurzame gebouwde omgeving	<p>“Daarom geen steun voor het van het aardgas afhaken van woningen, waardoor burgers gedwongen worden een dure warmtepomp aan te schaffen.”</p>
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	
10.	Financiële aspect van transitie	
11.	Landbouw	

SP

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“De klimaatdoelstellingen van Parijs stellen ons voor een forse opgave.”
2.	Provinciale ambitie	“Een provincie die inzet op het realiseren van een circulaire economie, waarbij we stoppen met het gebruik van fossiele brandstoffen.”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“Zonnepanelen leggen we daarom op daken, zoals van woningen en (vooral) van bedrijfspanden” “Windmolens concentreren in gebieden waar zo min mogelijk overlast is voor omwonenden en we tasten het landschap zo min mogelijk aan. Geschikte plekken zijn in ieder geval het havengebied van Amsterdam en op zee, op voldoende afstand van de kust, maar niet in de Waddenzee.” “Er zijn genoeg plannen voor windmolenparken op het land. We stoppen daarom met het ontwikkelen en bouwen van windmolenparken, maar geven collectieven de kans om in industriegebieden of op zee windturbines te bouwen.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“We bouwen duurzame woningen van goede kwaliteit.”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	“Onderzoeken wat de mogelijkheden, kansen en gevolgen zijn [...]voor ‘waterstof als energiebron’”
10.	Financiële aspect van transitie	“Omdat (grote) bedrijven heel veel meer vervuilen, moet de energierekening voor bedrijven veel hoger worden dan zij nu is” “Het kan niet zo zijn dat individuele huishoudens het merendeel van de rekening op zich moeten nemen - het bedrijfsleven betaalt als grootste vervuiler dan ook het meest.”
11.	Landbouw	“In het Groene Hart en in de Veenweidegebieden van Noord-Holland daalt de bodem onrustbarend. Dit veroorzaakt ook veel stikstofuitstoot. Daarom is het zaak om snel maatregelen te nemen om deze bodemdaling een halt toe te roepen.”

GroenLinks

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	“De provinciale organisatie is uiterlijk in 2030 klimaatneutraal.” “De provincie streeft ernaar dat Noord-Holland in 2040 klimaatneutraal is, en stelt heldere tussendoelen.”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“Het Noord-Hollandse ‘Wind-Op-Land’-beleid wordt zo snel mogelijk herzien: de rem die momenteel op windenergie zit gaat eraf. [...]De Provincie Noord Holland gaat proactief met gemeenten in gesprek om windmolens op land te realiseren.” “Zonne-opstellingen kunnen zowel op daken als in het landschap worden gerealiseerd.”

4.	Duurzame gebouwde omgeving	<p>“Noord-Hollandse woningen zijn in 2030 van het aardgas af en in 2035 klimaatneutraal”</p> <p>“De provincie stimuleert samenwerking tussen corporaties, ondernemers, huurders en huiseigenaren om klimaatneutraal te bouwen en de bestaande woningvoorraad te verduurzamen. De kennisdeling tussen gemeenten op dit vlak wordt bevorderd en de provincie moedigt woning- en vastgoedbezitters aan te investeren in energiebesparing, ondersteund met energieleningen en praktische informatie.”</p>
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	<p>“De provincie stelt al haar vastgoed en infrastructuur beschikbaar voor zonne-energie en stimuleert partners en gemeenten dit ook te doen.”</p>
6.	Duurzame mobiliteit	<p>“De provincie faciliteert oplaadpunten voor elektrische voertuigen langs het provinciale wegennet, bij voorkeur in plaats van bestaande tankstations. Er worden geen vergunningen afgegeven voor nieuwe tankstations.”</p>
7.	Communicatie richting burgers	<p>“De provincie [...] bevordert het bewustzijn onder de inwoners dat klimaatmaatregelen dringend noodzakelijk zijn.”</p> <p>“Het Steunpunt Duurzame Energie wordt voortgezet en krijgt een uitgebreide taak; [...] gaat ook voorzien in informatie en ondersteuning bij het ontwikkelen van duurzame burgerinitiatieven gericht op energiebesparing.”</p>
8.	Energiecoöperaties	<p>“Initiatieven op het gebied van duurzame energie die een groot draagvlak hebben en waarin omwonenden gaan participeren kunnen aanspraak maken op praktische en financiële ondersteuning in de opstartfase van het initiatief.”</p> <p>“Subsidies voor energiebesparing en -opwekking worden zo veel mogelijk gericht op collectieven en burgerinitiatieven.”</p>
9.	Waterstof	
10.	Betaalbaarheid van de transitie	<p>“Deze klimaatparagraaf kijkt ook naar de inkomenseffecten om te verzekeren dat er een eerlijke transitie plaatsvindt waarbij juist die groepen die momenteel achterblijven, door de provincie worden beschermd.”</p> <p>“Er komt een provinciaal fonds voor het vergroenen van scholen door het [...] plaatsen van zonnepanelen op het dak”</p>
11.	Landbouw	<p>“De veengebieden worden behouden. De bodemdaling en CO₂-uitstoot worden gestopt door verhoging van het waterpeil. De functie van een stuk land volgt het peil.”</p>

ChristenUnie

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	<p>“De provincie ontwikkelt realistische en gedetailleerde plannen om de opwek van duurzame energie in de provincie in lijn te brengen met doel van het Parijs-akkoord om in 2050 klimaatneutraal te zijn.”</p>
2.	Provinciale ambitie	<p>“De ChristenUnie heeft de ambitie dat in 2020 het finale energieverbruik in Noord-Holland met 20 procent is gedaald ten opzichte van 2018.”</p> <p>“De ChristenUnie heeft de ambitie dat Noord-Holland in 2030</p>

		<p>minimaal 33% van de benodigde energie zelf opwekt.”</p> <p>“De voertuigen die vanaf 2020 worden aangeschaft of geleased voor het wagenpark van de provincie zijn volledig elektrisch.”</p> <p>“Er wordt een actieplan ontwikkeld om de hele provinciale organisatie klimaatneutraal te laten zijn in 2040.”</p>
3.	Ruimte voor duurzame energie	<p>“De provincie gaat actief aan de slag met het opstellen, uitwerken en realiseren van een plan om zonnepanelen op het IJsselmeer te plaatsen”</p> <p>“De provincie herzielt de regels voor het plaatsen van windmolens op land. De huidige regelgeving zorgt voor onnodige beperkingen waardoor er slechts enkele locaties aan de regels voldoen voor het plaatsen van windmolens. Te denken valt aan de eisen omtrent lijnopstelling en minimum aantal te plaatsen windmolens in een lijnopstelling.”</p> <p>“willen dat de provincie gaat onderzoeken of het mogelijk is om op een (groot) deel van het IJsselmeer in de buurt van de Afsluitdijk zonnepanelen te plaatsen.”</p> <p>“pauzelandenschappen inzetten voor opwek van zonne-energie en gronden die dubbel gebruikt worden voor de opwek van zonne-energie.”</p>
4.	Duurzame gebouwde omgeving	<p>“De provincie werkt in overleg met gemeenten aan instrumenten om het energiezuiniger maken van gebouwen/woningen te versnellen.”</p> <p>“Bij energiebesparende renovatie is het doel om zo snel mogelijk een energieneutraal gebouw te krijgen. Alle maatregelen moeten hierop gericht zijn. Tussenschappen mogen er niet voor zorgen dat het einddoel verder naar achteren wordt geschoven.”</p> <p>“De provincie voorkomt dat woningbouwverenigingen G-label woningen verkopen in plaats van renoveren, bijvoorbeeld door in de prestatieafspraken op te nemen dat alleen woningen met minimaal een A-label verkocht mogen worden. Dit moet praktisch zijn vanaf 2022.”</p>
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	<p>“De provincie geeft zelf het goede voorbeeld in het reduceren van de CO2 uitstoot: eigen gebouwen uiterlijk 2030 klimaatneutraal”</p>
6.	Duurzame mobiliteit	<p>“De provincie stimuleert vervoer dat gebruik maakt van hernieuwbare brandstoffen.”</p>
7.	Communicatie richting burgers	<p>“De provincie communiceert dat de energietransitie noodzakelijk is”</p>
8.	Energiecoöperaties	<p>“De provincie stimuleert de professionalisering van lokale energiecoöperaties, bijvoorbeeld door het subsidiëren van gezamenlijke regionale of provinciale backoffices.”</p>
9.	Waterstof	
10.	Betaalbaarheid van de transitie	<p>“Tegelijkertijd zorgt de provincie er in haar beleid zoveel mogelijk voor dat de energietransitie niet bijdraagt aan het vergroten van de economische ongelijkheid.”</p> <p>“De provincie zorgt ervoor dat haar fondsen voor energie en innovatie toegankelijk zijn.”</p> <p>“De provincie kan via subsidieregelingen initiatiefnemers stimuleren om een minder rendabele maar betere landschappelijke inpassing mogelijk te maken.”</p>
11.	Landbouw	<p>“De provincie stimuleert een transitie van de landbouw die leidt tot minder oxidatie van de veenbodem”</p>

CDA

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“Willen we de ambities halen die zijn vastgelegd in het klimaatakkoord van Parijs dan moeten we nog flinke stappen zetten. Het CDA is bereid deze stappen te zetten.”
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	“In het kader van het nationaal klimaatakkoord zien we wel ruimte voor meer windenergie op land. Hier worden bij voorkeur locaties gebruikt die op draagvlak kunnen rekenen, zoals industrieterreinen. Ook wil het CDA meer windenergie op zee opwekken” “We zijn groot voorstander van zonne-energie, maar dit mag niet ten koste gaan van kostbare landbouwgronden. Er zijn in de provincie nog vele daken te vinden zonder zonnepanelen. Daarom willen we eerst de daken vol leggen met zonnepanelen voordat we bekijken welke aanvullende ruimte er geboden kan worden aan locaties voor zonne-energie.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“De provincie moet zijn rol pakken in de (boven)regionale afstemming van plannen en in verbinding tussen Rijk en gemeenten op het gebied van verduurzaming.” “Energiebesparende maatregelen kunnen het beste worden genomen als woningen toch al toe zijn aan een opknapbeurt.” “Het CDA wil onderzoeken hoe de provincie het beste een rol kan spelen in de financiering van de verduurzaming van de woningbouw.”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	“Wij willen daarbij uitdrukkelijk niet op de stoel van de uitvoerder gaan zitten, maar aan de voorkant eisen meegeven die duurzaamheid stimuleren.” “CDA wil dat de provincie een proactieve rol neemt en gemeenten faciliteert, zoals die meer en sneller investeren in (collectieve) laadpalen voor elektrische auto’s. Wij streven naar een goede spreiding van snellaadstations langs rijks- en provinciale wegen. In samenwerking met netbeheerders moeten we komen tot geschikte locaties waar met hoge vermogens geladen kan worden.”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	
10.	Betaalbaarheid van de transitie	“Het CDA wil onderzoeken hoe de provincie het beste een rol kan spelen in de financiering van de verduurzaming van de woningbouw. Bijvoorbeeld door een revolverend fonds op te richten voor energiebesparing en alternatieve opwekking ervan.” “De subsidieregeling ‘asbest eraf, zon erop’, waarbij bedrijven hun asbestdaken kunnen laten vervangen door zonnepanelen was een enorm succes. De provincie moet een vergelijkbare regeling voortzetten, waarbij boeren worden gestimuleerd zonnepanelen op hun daken kunnen plaatsen. De mogelijkheden moeten worden bekeken of deze regeling breder kan worden uitgezet voor alle ondernemers en particulieren.”
11.	Landbouw en landgebruik	“De provincie Noord-Holland zal bodemdaling dus moeten aanpakken samen met de bestuurlijke partners.”

		“Peil volgt functie”
--	--	----------------------

Uitwerking Overijssel

CDA

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“Het CDA onderschrijft de (inter-)nationale doelstellingen gericht op verduurzaming van de energievoorziening en vermindering van uitstoot van broeikasgassen. Ook in Overijssel moeten we in 2030 49% minder broeikasgassen uitstoten”
2.	Provinciale ambitie	“Het CDA kiest voor een wijkaanpak met gemeenten en andere strategische partners zoals Enexis en Cogas om minimaal 100 wijken in Overijssel energieneutraal te maken.”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“Het CDA wil dat de komende jaren samen met partners onderzoek gedaan wordt naar de mogelijkheden om bij grote infrastructurele projecten op een duurzame manier energie op te wekken.” “Het CDA kiest vanwege de ruimtelijke effecten voor het stimuleren van zonne-energie op (bestaande) daken (in combinatie met het verwijderen van asbestdaken), stortplaatsen en geluidsschermen.” “Het CDA is voor plaatsen van grote windturbines op bedrijventerreinen en de aangewezen locaties in de omgevingsvisie”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“Het CDA kiest voor een wijkaanpak met gemeenten en andere strategische partners zoals Enexis en Cogas om minimaal 100 wijken in Overijssel energieneutraal te maken.”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	“Naast het energieneutraal maken van woningen, kiezen we voor het energieneutraal maken van maatschappelijk vastgoed”
6.	Duurzame mobiliteit	“Het CDA stimuleert voldoende infrastructuur om elektrische auto’s op te laden, door ruimte voor snellaadstations langs provinciale wegen te reserveren en voldoende laadpunten te realiseren met gemeenten en andere maatschappelijke organisaties.”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	“Als we de gestelde doelen willen halen, moet er ruimte geboden worden aan de initiatieven van onze inwoners. Denk aan lokale energiecoöperaties en andere duurzame initiatieven”
9.	Waterstof	“Het CDA kiest voor innovaties en proefprojecten om de energietransitie te versnellen, bijvoorbeeld [...] het gebruik van waterstof”
10.	Financiële aspect van transitie	“Met extra middelen voor het programma “Nieuwe Energie” en het Energiefonds wil het CDA bijdragen aan de uitvoering en daarmee aan het halen van de resultaten.”
11.	Landbouw	

D66

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“D66 zet in op het minimaal behalen van de klimaatdoelstellingen van Parijs: 95% minder CO2 in 2050 en 49-55% minder CO2 in 2030” “D66 zet erop in om waar mogelijk de klimaatdoelen van Parijs te overtreffen”

2.	Provinciale ambitie	<p>“met als stip op de horizon een 100% CO2-neutrale elektriciteitsvoorziening”</p> <p>“Vanaf 2020 zijn de stadsbussen emissievrij en in 2025 ook de regionale lijnen emissievrij.”</p>
3.	Ruimte voor duurzame energie	<p>“D66 steunt het verbod op plaatsing van windmolens in natuurgebieden. Wij willen juist inzetten op ruimere bufferzones rondom deze natuurgebieden”</p> <p>“Naast zonnepanelen op daken is er natuurlijk ook ruimte voor zonneweides. Echter [...] via dubbelgebruik, [...] maximaal 25 jaar en bij voorkeur in combinatie met andere energiebronnen”</p> <p>“Daar waar mogelijk bevordert de Provincie Overijssel plaatsing van windmolens op industrieterreinen.”</p>
4.	Duurzame gebouwde omgeving	<p>“D66 wil dat de Provincie gemeenten ondersteunt om - via een wijkgerichte aanpak - eigenaren te helpen de eigen woning te verduurzamen.”</p> <p>“Om doelen voor het aardgasvrij maken van de bebouwde omgeving te halen wil D66 dat de Provincie gemeenten ondersteunt om warmteplannen te maken.”</p>
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	<p>“Voor diverse vormen van mobiliteit wil D66 binnen een straal van elke 100 km een waterstoftankstation. Daarnaast zet de Provincie in op een groter aantal laadpalen.”</p>
7.	Communicatie richting burgers	<p>“Door deel te nemen en bij te dragen aan landelijke bewustwordingscampagnes omtrent klimaatverandering en adaptatie wil D66 de inwoners wijzen op de kansen die inwoners zelf kunnen pakken”</p>
8.	Energiecoöperaties	<p>“D66 juicht deze vorm van inwonersparticipatie en mede-eigenaarschap van harte toe. De provincie moet deze ontwikkelingen stimuleren en faciliteren. Met menskracht, aanjaagsubsidie en financiering uit energiefondsen.”</p>
9.	Waterstof	<p>“Wel wil D66 de mogelijkheden voor waterstofopslag onderzoeken.”</p> <p>“Voor diverse vormen van mobiliteit wil D66 binnen een straal van elke 100 km een waterstoftankstation. Om waterstof breed beschikbaar te maken staat D66 open voor opslag van waterstof en onder voorwaarden eventueel in de (diepe) ondergrond.”</p>
10.	Financiële aspect van transitie	<p>“Het is nu tijd om de regeling [asbest eraf, zon erop] ook voor kleinere bedrijven en particulieren beschikbaar te maken als zij financieel niet in staat zijn een asbestdak te verwijderen.”</p>
11.	Landbouw	<p>“Vanuit de principes van kringlooplandbouw ontstaat een nieuwe balans tussen wat de bodem aan kan en het aantal dieren dat er gehouden kan worden. Uiteindelijk kan dat leiden tot de noodzaak de veestapel op bedrijfsniveau te beperken.”</p>

PvdA

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	<p>“De PvdA ziet de landelijke duurzaamheidsambities als ondergrens. Dat betekent dat in 2023 minimaal 20% van de energie duurzaam moet zijn opgewekt en minimaal 6%</p>

		energiebesparing moet zijn gerealiseerd; in 2050 moet de energievoorziening bijna helemaal duurzaam zijn.” “De CO2-uitstoot van het openbaar vervoer moet omlaag. Vanaf 2025 worden uitsluitend emissieloze technieken ingezet.”
3.	Ruimte voor duurzame energie	
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“Veel inwoners en huiseigenaren kunnen zich de omschakeling van aardgas naar duurzame warmte niet veroorloven zonder steun van de overheid. Wij zorgen ervoor dat iedereen mee kan doen door duurzame subsidies voor iedereen toegankelijk te maken.”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	“De provincie bouwt samen met gemeenten en netbeheerders aan een solide publieke laadinfrastructuur, waarbij we zoveel mogelijk gebruik maken van nieuwe technieken om auto’s slim en snel op te laden.” “De CO2-uitstoot van het openbaar vervoer moet omlaag.” “Bovendien bekijken we de mogelijkheden van elektrificatie van het provinciale wagenpark, zodat de provincie zelf het goede voorbeeld geeft”
7.	Communicatie richting burgers	“In samenwerking met onderwijs, gemeenten en (branche)organisaties geeft de provincie betrouwbare informatie over alle onderwerpen die samenhangen met energie.”
8.	Energiecoöperaties	“De provincie ontwikkelt eenvoudige financieringsmogelijkheden die kansrijke initiatieven en planvorming van coöperaties ondersteunen.”
9.	Waterstof	
10.	Financiële aspect van transitie	“Wij zorgen ervoor dat iedereen mee kan doen door duurzame subsidies voor iedereen toegankelijk te maken.”
11.	Landbouw	

VVD

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	“We waken voor een zorgvuldige balans tussen energietransitie en waardevolle agrarische grond.” “Bij de plaatsing van zonnepanelen kiezen we zo min mogelijk voor ‘nieuwe ruimte’. Dit betekent bijvoorbeeld dat we eerst daken van gebouwen en op- en afritten van wegen benutten, en dan pas andere locaties in overweging nemen.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	“We wegen emissieloos- of arm rijden zwaar mee bij OV-aanbestedingen voor concessies.”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	

9.	Waterstof	“Er is dus een zorgvuldige mix nodig van zonnepanelen, geothermie, biobrandstof (bijvoorbeeld uit algen), mestvergisters, waterstof of waterkracht.”
10.	Financiële aspect van transitie	
11.	Landbouw	

PVV

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	“Geen nieuwe windmolens in Overijssel” “Geen weilanden vol met zonnepanelen.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“De plannen om huizen van gas af te sluiten zijn onbetaalbaar en onlogisch. Andere landen stappen vol over op gas en dit zouden wij ook moeten doen. Je kunt pas stoppen met gas wanneer er een betaalbaar alternatief is ontwikkeld.”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	
10.	Financiële aspect van transitie	
11.	Landbouw	

GroenLinks

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“Het Klimaatakkoord van Parijs verplicht ons de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen met 95% in 2050.”
2.	Provinciale ambitie	“GroenLinks wil een versnelde afbouw van het gebruik van fossiele brandstoffen: in 2040 gebruikt Overijssel alleen nog duurzame energie die door zon, wind, water of aardwarmte wordt opgewekt. In 2023 is dat aandeel 25%. “ “De provincie gebruikt in 2022 in de eigen organisatie alleen nog elektrisch (of anderszins duurzaam aangedreven) dienstvoertuigen en bedrijfswagens.” “De provincie maakt haar eigen gebouwen en vastgoed uiterlijk in 2030 energieneutraal.”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“De provincie stimuleert de aanleg van zonnepanelen op gebouwen en langs wegen.” “De provincie stimuleert de aanleg van windmolenparken. Daarbij wordt rekening gehouden met trekvogels en andere natuur- en landschapswaarden.” “De provincie helpt gemeenten bij de ruimtelijke inpassing van zonneparken en windmolens en stimuleert samenwerking tussen gemeenten voor grootschalige energieprojecten.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“De provincie stimuleert gebouweigenaren om asbestsanering te combineren met verduurzaming van de betreffende gebouwen (isoleren en installeren zonnepanelen).”

		“Nieuwe woningen en andere gebouwen worden in de provincie alleen nog energieneutraal gebouwd”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	“De provincie maakt haar eigen gebouwen en vastgoed uiterlijk in 2030 energieneutraal.”
6.	Duurzame mobiliteit	“De provincie stimuleert innovatieve proeftuinen waarbij ervaring wordt opgedaan met het slim laden van elektrische voertuigen.” “Samen met gemeenten werkt de provincie Overijssel aan een versnelde aanpak voor verduurzaming van het doelgroepenvervoer in Overijssel.” “De provincie neemt vanaf 2019 elektrische aandrijving als standaard eis op in nieuwe concessies voor bus en treinvervoer.”
7.	Communicatie richting burgers	“De provincie stimuleert en ondersteunt voorbeeldprojecten, educatieprogramma’s en schoolprojecten over klimaatmaatregelen. Om te stimuleren dat bewoners zelf klimaatmaatregelen nemen faciliteert de provincie klimaatcoaches en continueert de stimuleringsregeling.” “De provincie gaat samen met waterschappen en gemeenten stevig inzetten op bewustwording van particulieren, ontwerpers en de bouwsector. “
8.	Energiecoöperaties	“Energiecoöperaties die streven naar het energieneutraal maken van hun regio worden door de provincie ondersteund.” “Via het energiefonds stelt de provincie leningen met een lage rente beschikbaar voor particulieren en bewonerscollectieven die hun energievoorziening willen verduurzamen.”
9.	Waterstof	
10.	Betaalbaarheid van de transitie	“Via het energiefonds stelt de provincie leningen met een lage rente beschikbaar voor particulieren en bewonerscollectieven die hun energievoorziening willen verduurzamen.” “Ook gaat de provincie met geldverstrekkers op zoek naar mogelijkheden voor minder kapitaalkrachtigen om energiematregelen te financieren.”
11.	Landbouw	

SP

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	“We zorgen voor 100% led-verlichting bij de straatverlichting langs provinciale wegen en fietspaden.” “In 2020 rijden er geen nieuwe bussen meer op fossiele brandstof”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“Alle energie die we dan nog nodig hebben, moeten we duurzaam opwekken met bestaande technologie door zonnepanelen op ieder dak aan te brengen maar met nieuwere technologie zoals de warmte van wegen gebruiken. Daarnaast moeten we oog hebben voor creatieve toepassing van zonnepanelen zoals het gebruiken van zonnepanelen als geluidschermen.” “Het opwekken van windenergie is een goede zaak, mits alle mensen die in de directe omgeving van zo’n windmolen wonen en werken vanaf het begin goed betrokken zijn bij het plan en baat hebben bij het plan.” “We zijn voor het opwekken van zonne-energie maar ook hier geldt een aantal voorwaarden. Er moet eerst gekeken worden naar

		daken die daarvoor beschikbaar zijn. Daken hebben altijd de voorkeur boven zonneparken op (landbouw)grond. Wanneer er toch voor (landbouw)grond gekozen wordt, dan moet gekeken worden of er onder de panelen ruimte is voor andere activiteiten.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	<p>“Bij zowel renovatie als bij nieuwbouw van woningen moeten duurzame technieken worden toegepast zodat er steeds meer moderne, duurzame woningen komen.”</p> <p>“De overstap van gas naar alternatieve vormen van energie is een kans om onze huizen zo zelfvoorzienend mogelijk te maken en dus CO2-neutraal.”</p> <p>“Bij nieuwbouw moet het huis standaard worden voorzien van goede isolatie, zonnepanelen en een ondergrondse watercontainer.”</p>
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	“Elektrische auto’s zijn een milieuvriendelijk alternatief. Daarom pleiten wij voor meer laadpalen in de provincie. De provincie geeft het goede voorbeeld door haar gedeputeerden voortaan in elektrische auto’s te laten rijden.”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	“Om alle veranderingen voor iedereen mogelijk en betaalbaar te maken zet de SP in Overijssel in op participatie en energiecoöperaties.”
9.	Waterstof	<p>“Het gebruik van duurzaam geproduceerd waterstofgas kan een goede energiebron zijn in de industrie en voor transportdoeleinden maar het is niet gewenst om dat te gebruiken voor verwarming in de bebouwde omgeving.”</p> <p>“Waterstof als brandstof voor auto’s en bussen kan een goede energiebron zijn om de transitie makkelijker te maken.”</p>
10.	Betaalbaarheid van de transitie	
11.	Landbouw	

ChristenUnie

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“De provincie ontwikkelt realistische en gedetailleerde plannen om de opwekking van duurzame energie in de provincie in lijn te brengen met het doel van het Parijs-akkoord om in 2050 klimaatneutraal te zijn.”
2.	Provinciale ambitie	<p>“CU heeft de ambitie dat in 2023 het energieverbruik in provincie Overijssel met 20 procent is gedaald.”</p> <p>“Er wordt een actieplan ontwikkeld om de hele provinciale organisatie klimaatneutraal te laten zijn in 2040.”</p> <p>“Er is een concreet actieplan om de eigen gebouwen uiterlijk 2030 klimaatneutraal te hebben.”</p>
3.	Ruimte voor duurzame energie	<p>“Er wordt beleid ontwikkeld om leegstaande industriegebieden en pauzelandenschappen te gebruiken voor de opwekking van zonne-energie. Dit kan door voorwaarden te verbinden aan de aanleg van zonneparken, waarbij de pauzelandenschappen voor bijvoorbeeld 25 jaar in te zetten zijn als zonnepark”</p> <p>“Provincie stimuleert dat gronden zoals parkeerterreinen, waterzuiveringsinstallaties en ruimte langs infrastructuur zo veel mogelijk dubbel gebruikt worden voor de opwekking van zonne-</p>

		energie. Voor rijks- en provinciale wegen kan als voorwaarde worden gesteld dat taluds en geluidsschermen altijd ook functioneren als energieopwekking”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“Nieuwbouw van woningen en gebouwen wordt aardgasloos en energieneutraal. “
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	“Nieuwe provinciale infrastructuur wordt alleen nog klimaatneutraal aangelegd, bijvoorbeeld door geluidsmaatregelen en duurzame energieopwekking te combineren.
6.	Duurzame mobiliteit	“Elektrificeren van het verkeer door opvoeren van het aantal laadpunten voor fietsen, personenauto’s, vrachtauto’s en bussen.” “Zero-emissie van het openbaar busvervoer.” “De provincie stimuleert de zero emissie aanpak van het OV en de binnenvaart.”
7.	Communicatie richting burgers	“De provincie communiceert dat de energietransitie noodzakelijk is, veel ruimtelijke impact zal hebben en moeilijke keuzes vergt.” “De provincie communiceert dat de veranderingen in het landschap ten gevolge van de opwekking van duurzame energie onvermijdelijk zijn.”
8.	Energiecoöperaties	“De provincie kan via subsidieregeling initiatiefnemers stimuleren om een minder rendabele maar betere landschappelijke inpassing mogelijk te maken.” “De provincie ontwikkelt in overleg met netwerkbeheerders en gemeenten een kanskaart voor duurzame opwekking, waarmee ze zowel initiatiefnemers als netwerkbeheerders richting geeft. Een dergelijke energieatlas kan een leidraad zijn voor gemeenten en coöperaties of andere vormen van samenwerking “ “De provincie stimuleert de professionalisering van lokale energie coöperaties, bijvoorbeeld door het subsidiëren van gezamenlijke regionale of provinciale backoffices, juridische en fiscale c.q. andere advieskosten.”
9.	Waterstof	“Omwonenden worden nauw betrokken bij [...], waterstofopslag” “Waterstof experimenten ondersteunen wij actief.” “Alternatief gebruik van het bestaande gasnetwerk wordt onderzocht. Alternatieven daarvoor zijn waterstof of biogas.”
10.	Betaalbaarheid van de transitie	“De CU vindt dat de overheid flink moet investeren in de energietransitie. Maar dat moet dan wel op zo’n manier gebeuren dat de rijken er niet rijken en de armen er niet armer door worden. “
11.	Landbouw	

Uitwerking Utrecht

PVV

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	"Het klimaatakkoord van Parijs verplicht geen enkel land tot iets."
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	"Wij willen dan ook de provinciale plannen om zonneakkers en windmolens te plaatsen schrappen"
4.	Duurzame gebouwde omgeving	"In de Utrechtse wijk Overvecht drijft de gemeente intussen inwoners tot wanhoop door hen te dwingen van het gas af te gaan, terwijl de hele wereld juist overstapt."
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	"Een infrastructuur van elektrische laadpalen moet door de markt worden gefinancierd en niet van belastinggeld"
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	
10.	Financiële aspect van transitie	
11.	Landbouw	

VVD

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	"Als boeren hun weilanden in willen zetten voor het opwekken van zonne-energie, mag dit vanzelfsprekend als het goed is in te passen in het landschap." "De VVD wil in samenwerking met gemeenten onderzoeken of en waar er ruimte kan worden gevonden voor energielandschappen in onze provincie. Die plekken kunnen dan ingezet worden om zonne-energie of aardwarmte op te wekken."
4.	Duurzame gebouwde omgeving	
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	"Daartoe is een dekkend netwerk van publieke laadpalen voor elektrische auto's noodzakelijk. Aanbestedingen voor de uitbreiding van de laadpalen voorzien in snel, schoon en voordeliger opladen, alsook een groter gebruiksgemak." "De provincie moet bij aanbestedingen voor bussen eisen dat zij geen schadelijke uitstoot meer produceren: zero emissie" "Elektrische auto's en bussen vragen om een provinciaal oplaadnetwerk. De provincie moet hierin een visie ontwikkelen die aansluit op de verwachte ontwikkelingen, en een oplaadnetwerk realiseren dat voldoet aan de voorziene mobiliteitsbehoefte."
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	<i>In gemeentelijke bijlage Amersfoort:</i> "Er is grote behoefte aan een waterstof tankstation."

10.	Financiële aspect van transitie	
11.	Landbouw	“Een goede mogelijkheid is onderwaterdrainage door agrariërs zelf. Dit is een mogelijkheid om landbouwgrond in kwaliteit te verbeteren, CO2 uitstoot te verminderen en bodemdaling te voorkomen. De provincie moet agrariërs daarbij zo nodig helpen met informatie en advies.”

CDA

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	“Zonneweides en windmolens mogen, gezien het belang van voedselproductie, niet ten koste gaan van landbouw en natuur.” “Met plaatsing van zonnepanelen op daken van scholen, overheidsgebouwen en bedrijven en langs snelwegen is de meeste winst te behalen” “Het CDA wil windmolens bij voorkeur plaatsen op en bij grote industrieterreinen” “De provincie stelt met gemeentes, betrokken bedrijven én inwoners samen het locatiebeleid voor windmolens vast.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	“Het CDA vindt dat de provincie en andere rijksinstellingen binnen de provincie zelf het goede voorbeeld moet geven door actief en snel zonnepanelen op haar gebouwen te plaatsen”
6.	Duurzame mobiliteit	
7.	Communicatie richting burgers	“Het CDA wil dat de provincie haar inwoners vroegtijdig betreft bij het halen van de klimaatdoelstellingen”
8.	Energiecoöperaties	“Energiecoöperaties met laagdrempelige instapmogelijkheden voor iedereen, gaan we daarom met kennis en geld steunen.”
9.	Waterstof	
10.	Financiële aspect van transitie	“Er komen stimuleringsregelingen voor innovatieve duurzame energie en andere initiatieven, waarbij inwoners direct betrokken zijn.”
11.	Landbouw	

D66

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“We willen de doelen van het klimaatakkoord van Parijs en het nationale klimaatakkoord daadwerkelijk halen.”
2.	Provinciale ambitie	“D66 stelt als doel om lokaal 30% van ons huidige verbruik in 2030 duurzaam op te wekken” “in de provincie in de komende vier jaar minimaal 50.000 ‘nul-op-de-meter’ woningen worden gebouwd”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“In de omgevingsvisie stellen we een ruimtelijk beleid op voor zonnevelden en windparken”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“D66 zet in op duurzame woningbouw, waar ‘nul-op-demeter’ (NOM) woningen en bijna energieneutrale gebouwen (BENG) voorbeelden van zijn.”

		“Bij nieuwbouw en vernieuwbouw (transformatie) vindt D66 het belangrijk dat er energieneutraal en klimaatadaptief wordt gebouwd. In de komende jaren wordt energieleverend langzamerhand de norm.”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	“Vanaf de volgende concessieperiode zijn alle bussen emissievrij” “D66 wil voldoende oplaadpunten voor elektrische auto’s langs provinciale wegen, die de snelste laadtechnologie ondersteunen”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	“D66 ziet ook graag dat de mogelijkheden voor lokaal eigenaarschap bij deze projecten verkend worden. De regionale ontwikkelingsmaatschappij (ROM) kan dit soort lokale initiatieven in de opstartfase ondersteunen”
9.	Waterstof	“De provincie zal wat D66 betreft daarom ook moeten kijken naar diverse opslagopties (zoals waterstof) en onderzoeken welke het meest efficiënt zijn” “D66 wil schoner goederenvervoer door experimenten met waterstof te stimuleren”
10.	Financiële aspect van transitie	“D66 wil dat er meer geld en expertise wordt ingezet om de energietransitie te ondersteunen en te versnellen” “D66 wil dat er via het Energiefonds 5 miljoen euro beschikbaar komt voor zachte leningen om huiseigenaren die willen renoveren naar een nul-op-de-meter woning te helpen.” “het instellen van een financieringsfonds voor het verduurzamen van particulier woningbezit, waarbij huiseigenaren de energiebesparing gebruiken om terug te betalen en de aflossingsverplichting bij het adres hoort en niet bij de persoon” “D66 wil het energiefonds inzetten voor kleinschalige experimentele innovaties op het gebied van energie”
11.	Landbouw	“Bodemdaling heeft op lange termijn gevolgen voor natuur, landschap, infrastructuur en grondgebruik. Ook leidt de oxidatie tot aanzienlijke uitstoot van CO2. Vanuit economisch, maatschappelijk en landschappelijk belang moet duurzame landbouw in het veenweidegebied een toekomst houden. Dit vraagt om adaptieve landbouw en nieuwe businessmodellen. Goede samenwerking tussen de agrarische sector, provincie en waterschap is nodig om tot toekomstvaste oplossingen te komen.”

PvdA

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	“Windmolens op land blijven nodig om onze doelstellingen te halen” “Daarnaast moet er een plan komen voor de aanleg van zonneparken en de voorwaarden waaronder die mogelijk zijn”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“Het spreekt voor de PvdA vanzelf dat bij de bouw en de renovatie van huizen duurzaamheid en energiebesparing centraal staan”

		“Leegstaand vastgoed verbouwen tot energieneutrale woningen” “Nieuwe woningen worden zo gebouwd dat zij energieneutraal zijn (“nul op de meter”), zonder gasaansluiting.”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	“het gebruik van elektrische deelauto’s stimuleren”
7.	Communicatie richting burgers	“Ook ondersteunen we loketten waar je terecht kunt met vragen over het energiezuinig maken van je woning”
8.	Energiecoöperaties	“We willen dat de provincie actief stuurt op windmolens in coöperatieverband: op die manier profiteren omwonenden mee van de opbrengsten, wat niet meer dan redelijk is”
9.	Waterstof	
10.	Financiële aspect van transitie	“Een duurzaamheidsfonds om inwoners te helpen bij het duurzaam maken van hun woning, eventueel samen met gemeenten of het rijk.”
11.	Landbouw	“Bij het verdrogen en inklinken van het veen dat daar het gevolg van is, komen tonnen CO2 vrij. Door die gebieden te vernatten en met andere landbouwsystemen te experimenteren kunnen we die uitstoot drastisch verminderen”

SP

	Indicator	
12.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
13.	Provinciale ambitie	
14.	Ruimte voor duurzame energie	“We benutten optimaal de mogelijkheden voor het plaatsen van zonnepanelen op daken van scholen en andere overheidsgebouwen, daken van parkeergarages en sociale huurwoningen” “De Provincie is terughoudend met de aanleg van zonneweiden”
15.	Duurzame gebouwde omgeving	“Woningen in de slechtste staat worden bij renovatieplannen als eerste aangepakt. Daarbij wordt ook gekeken naar het energielabel”
16.	Verduurzaming publiek vastgoed	“Energiebesparing [...] publieke- en overheidsgebouwen krijgt topprioriteit.
17.	Duurzame mobiliteit	“We zetten, bij de volgende concessie, in op zo veel mogelijk zero emissiebussen.”
18.	Communicatie richting burgers	“De Provincie gaat het draagvlak onder de bevolking actief vergroten.”
19.	Energiecoöperaties	“Kleinere energiecoöperaties krijgen een grotere rol.”
20.	Waterstof	
21.	Financiële aspect van transitie	“moeten zoveel mogelijk sociale huurwoningen zonnepanelen krijgen, waardoor huurders het direct merken in de portemonnee”
22.	Landbouw	

GroenLinks

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	“We willen dat buurten en wijken uiterlijk in 2040 klimaatbestendig en klimaatneutraal zijn” “Het klimaat duldt geen uitstel meer. GroenLinks wil meer tempo en wil dat Utrecht al in 2040 volledig klimaatneutraal is.”

		<p>“GroenLinks wil dat de provincie het goede voorbeeld geeft door voor zichzelf de lat hoger te leggen: volledig klimaatneutraal in 2030”</p> <p>“Als tussendoel voor 2025 wil GroenLinks 25 procent minder CO₂-uitstoot”</p> <p>“Ons doel is, dat op minstens de helft van alle daarvoor geschikte daken in 2025 zonnepanelen liggen”</p> <p>“Wat ons betreft hebben alle straatlantarens in 2023 LED-lampen”</p> <p>“100 windmolens in 2025.”</p>
3.	Ruimte voor duurzame energie	<p>“Er zijn volgens ons nog veel geschikte locaties voor windmolens langs snelwegen en langs het Amsterdam- Rijnkanaal.”</p> <p>“Ons doel is, dat op minstens de helft van alle daarvoor geschikte daken in 2025 zonnepanelen liggen”</p>
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“De nieuwbouw wordt klimaatneutraal, aardgasvrij en circulair”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	“We willen ook de ruimte voor zonnepanelen bij provinciale gebouwen en wegen benutten”
6.	Duurzame mobiliteit	<p>“In 2023 gaat een nieuwe concessie in voor het regionale bus- en tramvervoer. Tegelijk vragen we dan om emissievrije voertuigen”</p> <p>“Verder willen we vergroening van het Utrechtse wagenpark ondersteunen door te zorgen voor meer laadpalen voor elektrische voertuigen.”</p>
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	<p>“Lokale energiecoöperaties en inwoners met goede plannen kunnen hier [Provinciaal Versnellingssteam Energietransitie] ook terecht voor advies en financiering voor onderzoek en de uitwerking van plannen”</p> <p>“Ondersteuning van lokale energiecoöperaties”</p>
9.	Waterstof	
10.	Financiële aspect van transitie	<p>“het Energiefonds Utrecht gaat wat ons betreft van 20 miljoen euro nu, naar 50 miljoen in 2023”</p> <p>“Het budget voor de energietransitie willen we fors verhogen.”</p>
11.	Landbouw	<p>“Ons perspectief is dat de landbouw in 2040 volledig circulair, natuurinclusief en energie- en klimaatneutraal is.”</p> <p>“Bodemdaling is uiterlijk in 2050 gestopt. Het waterpeil gaat omhoog.”</p>

ChristenUnie

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“De provincie ontwikkelt realistische en gedetailleerde plannen om de opwek van duurzame energie in de provincie in lijn te brengen met doel van het Parijs-akkoord om in 2050 klimaatneutraal te zijn”
2.	Provinciale ambitie	<p>“De ChristenUnie heeft de ambitie dat in 2022 het finale energieverbruik in de provincie Utrecht met 10 procent is gedaald.”</p> <p>“Om een geloofwaardige stap te zetten richting dat doel moet in 2023 minimaal 16% van de in de provincie Utrecht gebruikte energie duurzaam worden opgewekt binnen de provinciegrenzen. In 2030 zal dit minimaal 33% moeten zijn.”</p> <p>“Er wordt een actieplan ontwikkeld om de hele provinciale organisatie klimaatneutraal te laten zijn in 2040.”</p>

3.	Ruimte voor duurzame energie	<p>“Voedselproductie krijgt voorrang boven energieopwekking; om concurrentie tussen beide te voorkomen, ontwikkelt de provincie beleid waardoor zonnepanelen eerst op gebouwen, industrie en “wachtgebieden” of “pauzelandenschappen” worden geplaatst en niet op waardevolle landbouwgrond.”</p> <p>“De provincie zorgt voor een goede ruimtelijke en landschappelijke inpassing van duurzame energieopwekking en stelt daarvoor kaders. “</p> <p>“De provincie stimuleert dat gronden zoals parkeerterreinen, waterzuiveringsinstallaties en ruimte langs infrastructuur zo veel mogelijk dubbel gebruikt worden voor de opwekking van zonne-energie. Voor Rijks- en provinciale wegen kan als voorwaarde worden gesteld dat geluidsschermen altijd ook functioneren als energieopwekking. Een voorbeeld voor zo’n locatie is de nieuwe geluidswal tussen De Meern en Woerden langs de A12.”</p>
4.	Duurzame gebouwde omgeving	<p>“Nieuwbouw van woningen en gebouwen wordt gasloos en energieneutraal. In de bestaande bouw zetten we in op een grootschalige warmtetransitie. “</p> <p>“De provincie ijvert voor gebouwgebonden financiering voor energiebesparende verbeteringen.”</p> <p>“Bij energiebesparende renovatie is het doel om zo snel mogelijk een energieneutraal gebouw te krijgen. Alle maatregelen moeten hierop gericht zijn. “</p> <p>“De provincie voorkomt dat woningbouwverenigingen G-label woningen verkopen in plaats van renoveren, bijvoorbeeld door in de prestatieafspraken op te nemen dat alleen woningen met minimaal een B-label verkocht mogen worden.”</p> <p>“Nieuwbouw wordt niet meer aangesloten op aardgas en in de Regionale Energiestrategieën wordt afgesproken hoe en wanneer bij de bestaande woningen het aardgasnet afgekoppeld kan worden. “</p>
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	<p>“In de komende Statenperiode wordt een actieplan vastgesteld en van budget voorzien dat ertoe leidt dat alle eigen gebouwen uiterlijk in 2035 klimaatneutraal zijn.”</p> <p>“Nieuwe provinciale infrastructuur wordt alleen zodanig aangelegd dat de emissie van broeikasgassen als gevolg van het project minimaal is, bijvoorbeeld door gebruik te maken van minimaal 75% gerecycled asfalt en door het combineren van geluidswering met duurzame energieopwekking.”</p>
6.	Duurzame mobiliteit	<p>“Schone vormen van vervoer moeten worden gestimuleerd, zoals rijden op elektriciteit of waterstof. De provincie heeft hierbij een stimulerende rol, door subsidiemogelijkheden en met faciliteren van meer laadstations, en door zelf het goede voorbeeld te geven bij de aankoop van dienstauto’s en in OV-concessies: nul-emissie van voertuigen moet daarbij het uitgangspunt zijn.”</p>

		<p>“Om te voorkomen dat in de praktijk voertuigen slechter presteren dan tijdens de aanbesteding beloofd, wordt in de aanbesteding ook om een monitoringsprogramma tijdens de looptijd van de concessie gevraagd. “</p> <p>“De provincie geeft hierbij zelf het goede voorbeeld: nieuw aan te schaffen voertuigen zijn emissie-vrij. “</p>
7.	Communicatie richting burgers	<p>“De provincie communiceert dat de energietransitie noodzakelijk is, veel ruimtelijke impact zal hebben en moeilijke keuzes vergt. “</p> <p>“De provincie communiceert dat veranderingen in het landschap ten gevolge van het opwekken van duurzame energie onvermijdelijk zijn. “</p>
8.	Energiecoöperaties	<p>“Initiatieven vanuit de lokale gemeenschap krijgen voorrang boven commercieel gedreven initiatieven. “</p> <p>“De provincie stimuleert de professionalisering van lokale energiecoöperaties, bijvoorbeeld door het subsidiëren van gezamenlijke regionale of provinciale backoffices. Ook is er budget beschikbaar om lokale initiatieven te ondersteunen in de ontwikkelfase, dus nog voor de vergunningverlening. In deze fase zitten de meeste risico's. Als lokale partijen in deze fase mee kunnen doen, kan er ook meer geld terugvloeien naar lokale en collectieve doelen.”</p>
9.	Waterstof	<p>“Schone vormen van vervoer moeten worden gestimuleerd, zoals rijden op elektriciteit of waterstof.”</p>
10.	Betaalbaarheid van de transitie	
11.	Landbouw	<p>“Blijvende aandacht vragen voor innovatie in de landbouw, vooral als het gaat om het sluiten van kringlopen en het verminderen of stoppen van bodemdaling. “</p>

Uitwerking Zeeland

CDA

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“Het CDA Zeeland staat voor het uitvoeren van het klimaatakkoord, onder andere door het opzetten en uitvoeren van een Zeeuws klimaatakkoord”
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	“In het kader van diversificatie is het belangrijk dat nieuwe kansen te benutten voor het havengebied – bijvoorbeeld binnen het offshore cluster (onder meer windmolens op zee). [...] Het CDA Zeeland wil investeren in offshore activiteiten” “Zo biedt het water allerlei innovatieve mogelijkheden om duurzame energie te produceren [...], zoals bij het huidige proefproject voor getijdenenergie in de Grevelingen.” “Het CDA Zeeland wil geen zonnepanelen op landbouwgrond.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“In samenwerking met gemeenten komt in de nieuwe omgevingsvisie een ambitieuze deadline te staan voor het moment dat alle woningen van gasvrij moeten zijn. In ieder geval moeten alle nieuwe woningen zonder gas gebouwd worden.” “Daarnaast wil het CDA Zeeland dat de bouw zo snel mogelijk, maar ten minste vanaf 2030, er alleen nog maar energieneutraal of energieopwekkend gebeurt.”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	
7.	Communicatie richting burgers	“De Zeeuwse burgers kunnen door kleine gedragsveranderingen al heel veel bereiken. Het CDA Zeeland pleit voor programma’s op onder andere scholen om hierop in te spelen.”
8.	Energiecoöperaties	“Daarom wil het CDA Zeeland dat lokale energiecoöperaties gebruik kunnen maken van goedkopere financiering door middel van een revolverend fonds. Daarnaast moet de provincie onderzoeken hoe zij bepaalde risico’s van lokale energiecoöperaties kan afdekken. [...] Om het draagvlak voor energieprojecten in de provincie te vergroten, wil het CDA Zeeland daarnaast dat in de vergunningsvoorwaarden staat dat er voorkeur voor projecten is waar lokale energiecoöperaties een bepaald percentage van het project door lokale energiecoöperaties zelf invullen”
9.	Waterstof	“het durven investeren (mede met overheidsgeld) in bijvoorbeeld waterstof” “Het bestaand aardgasleidingnetwerk blijft behouden om dit te kunnen inzetten voor nieuwe ontwikkelingen, denk daarbij aan transportleidingen voor waterstofgas.”
10.	Financiële aspect van transitie	“De provincie moet onderzoeken hoe het renoveren van woningen, zodat ze energie neutraal of energieopwekkend worden, en daardoor een aantrekkelijke business case vormen voor bijvoorbeeld woningcorporaties, investeringsfondsen, pensioenfondsen en banken”
11.	Landbouw	

PvdA

	Indicator	

1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	“bij vervanging van de wagenparken van de Provincie en het waterschap elektrische voertuigen aanschaffen”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“Eerst leggen we de daken van Zeeuwse woningen, bedrijven en overheden vol zonnepanelen en daarna gaan we over op zonneweides, die zoveel mogelijk te worden geplaatst op terreinen met weinig ecologische en landschappelijke waarde.” “De PvdA wil initiatieven als getijdenenergie, nieuwe vormen van landbouw en aquacultuur stimuleren en in het landschap op een passende manier vormgeven.” “De PvdA staat positief tegenover windmolens op zee.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	“De PvdA wil ruimte voor snellaadstations langs provinciale wegen.” “De PvdA wil dat door openbaar vervoer geen CO2 wordt uitgestoten” “Zeeuwse OV-bussen rijden op gas, waterstof of elektriciteit.”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	“Windmolens buiten concentratiegebieden zijn alleen mogelijk als breed gedragen burgerinitiatief vanuit een dorpsgemeenschap waarbij omwonenden kunnen meeprofiteren.”
9.	Waterstof	“Zeeuwse OV-bussen rijden op gas, waterstof of elektriciteit.”
10.	Financiële aspect van transitie	“De PvdA wil niet dat de energietransitie een tweedeling oplevert. Mensen met een lager inkomen moeten in de gelegenheid worden gesteld om mee te kunnen doen.”
11.	Landbouw	

VVD

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	“De Zeeuwse VVD wil niet dat er windmolens worden gebouwd binnen de 12 mijlszone vóór de Zeeuwse kust. Op land zouden alleen op de bestaande locaties op waterkeringen en industrieterreinen nieuwe molens mogen verschijnen. In Zeeland moet plek zijn voor zonneparken, maar wel met aandacht voor de landschappelijke en planologische inpassing.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“De provincie heeft een taak op zich genomen in de herstructurering van de Zeeuwse woningvoorraad, waarbij [...] de verduurzaming en het creëren van toekomstbestendige woningen moet worden gestimuleerd.”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	
10.	Financiële aspect van transitie	
11.	Landbouw	

SP

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	<p>“Bouw van hoge windmolens kan uitsluitend worden geaccepteerd in concentratiegebieden, op industrieterreinen en langs grote infrastructurele werken. De SP vindt dat hoogbouw van windmolens niet kan worden toegestaan langs dijken bij open wateren en langs Natura-2000-gebieden.”</p> <p>“De SP vindt Zeeland bij uitstek een provincie om verder te gaan met de ontwikkeling van getijdencentrales.”</p>
4.	Duurzame gebouwde omgeving	
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	<p>“De provincie behoort het goede voorbeeld te geven door zo veel en zo snel mogelijk eigen gebouwen, wagenpark en voorzieningen energieneutraal te maken.”</p>
6.	Duurzame mobiliteit	<p>“Als we willen dat we met elektrische auto’s gaan rijden, dan dient ook de provincie een rol te spelen bij de opzet van infrastructuur hiervan en dus ook opladers in de provincie te faciliteren.”</p>
7.	Communicatie richting burgers	<p>“De SP wil dat de provincie financiële middelen vrijmaakt voor onafhankelijke informatievoorziening over energie”</p>
8.	Energiecoöperaties	<p>“Als energie goedkoper wordt door gesubsidieerde opwekking van duurzame energie dan zou iedereen in dat voordeel moeten delen. Dat kan via coöperaties, als ze voldoen aan zekere voorwaarden.”</p>
9.	Waterstof	
10.	Financiële aspect van transitie	<p>“De SP wil dat de provincie financiële middelen vrijmaakt voor onafhankelijke informatievoorziening over energie en zich inzet voor meer democratische en sociale organisatievormen voor schone energie en energiebesparing.”</p>
11.	Landbouw	<p>“Met name de intensieve veehouderij is de SP een doorn in het oog, waar dit ten koste gaat van dierenwelzijn, gezondheid en milieu.”</p>

SGP

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	<p>“Verduurzaming van de energievoorziening moet daarom een belangrijke plek krijgen in de nieuwe omgevingsvisie;”</p> <p>“Zo veel mogelijk inzetten op zonne-energie. Primair dient het beschikbare dakoppervlak (daken van bedrijfsloodsen, landbouwschuren, kantoorgebouwen, industriële gebouwen, huizen, (semi-) overheidsgebouwen) gebruikt te worden voor het leggen van zonnepanelen;”</p> <p>“Zonneweides als alternatief voor opwekking van wind op land goedkeuren, mits ze gesitueerd worden op bijvoorbeeld (voormalige) stortplaatsen, in waterwingebieden, op kabel- en leidingstroken;”</p>

		“Windmolens alleen plaatsen in de aangewezen concentratiegebieden; bovendien solitaire windmolens zoveel mogelijk vermijden;”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	“Plaatsen van voldoende elektrische laadpalen;” “Vanuit milieuoogpunt moet de Provincie het gebruik van elektrisch busvervoer bevorderen.”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	“Als windenergie op land wordt gerealiseerd, is niet alleen draagvlak onder de bevolking van belang, maar moeten de omwonenden ook meeprofiteren.”
9.	Waterstof	“Vanuit milieuoogpunt moet de Provincie het gebruik van elektrisch busvervoer bevorderen. Ze kan ook kiezen voor een andere vorm van duurzame opgewekte brandstof zoals waterstof “
10.	Financiële aspect van transitie	“De Provincie kan hiervoor subsidies inzetten.”
11.	Landbouw	

PVV

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	“De provincie verleent geen medewerking aan de komst van nieuwe windmolens/ windmolenparken. De energietransitie kan beter vormgegeven worden door volop in te zetten op kernenergie met water- en/of zonneprojecten als eventuele aanvulling”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	
10.	Financiële aspect van transitie	
11.	Landbouw	

GroenLinks

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	“Voor GroenLinks is een snelle omschakeling naar 100% duurzame energie een must.” “Onze ambitie is om de provincie Zeeland de eerste klimaatneutrale provincie van Nederland te maken.” “GroenLinks Zeeland werkt aan een klimaatneutraal Zeeland in uiterlijk 2035”

3.	Ruimte voor duurzame energie	“Initiatieven voor het opwekken, besparen en efficiënt gebruik van hernieuwbare, schone energie moet de provincie stimuleren, faciliteren en mogelijk maken, mits inpasbaar in de omgeving.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“Zeeland kan landelijk voorop lopen met duurzame, ecologische en energie neutrale woningbouw. Nu is er de kans om bedrijven constructief te laten samenwerken op het gebied van isoleren en duurzame energietoepassingen”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	“Volgens GroenLinks is een volgende stap dat de Provincie als organisatie overschakelt op [...] en verduurzaming van haar gebouwen.”
6.	Duurzame mobiliteit	“Wij zijn voor een infrastructuur met schone brandstoffen en stimuleren de aanleg van laadpalen voor het vergroten van het aandeel elektrisch vervoer”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	“Er is samenwerking tussen bedrijven nodig om de bestaande pijpleidingen te kunnen hergebruiken voor uitwisseling van energie waarbij wordt ingespeeld op nieuwe transportsystemen, zoals voor waterstof of CO2.”
10.	Betaalbaarheid van de transitie	
11.	Landbouw	“GroenLinks wil de schaalvergroting in veeteelt en landbouw ombuigen naar energie-neutrale [...] bedrijven”

D66

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	“Wil zich inzetten voor de transitie naar CO2-loze energie door de ontwikkeling van een routekaart voor energietransitie met meetpunten jaren 2020 (25% minder CO2) en 2030 (55% minder CO2).“
3.	Ruimte voor duurzame energie	“Wil het mogelijk maken dat het plaatsen van zonnepanelen onder bepaalde voorwaarden ook mogelijk is op monumenten en beeldbepalende stads- en dorpsgezichten.” “Is voorstander van windmolens op zee, maar sluit aanvullende behoefte op land niet uit.” “Is voorstander van zonne-energie, we volgen hierbij de ‘zonneladder’ van de ZMf.” “Wil een windladder in het kader van kansrijke gebieden voor windmolens.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“Wil dat bij nieuwe bouwplannen CO2-neutraal de standaard is.” “Geeft prioriteit aan isoleren en wil natuurlijke momenten zoals bouw, sloop en renovatie benutten voor het overschakelen van gas op duurzame energie.”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	“Wil blijven investeren [...] schoon (openbaar) vervoer. Dat vergt ook laadpalen en waterstofvulstations. In 2025 zijn alle vormen van OV emissievrij.” “Bij elke nieuwe aanbesteding zijn alle openbare bussen emissievrij.”

		<p>“Wil een fijnmazig net van oplaadpunten voor elektrische auto’s. Bij nieuwe plannen van Zeeuwse organisaties is een stimulering om laadstations aan te leggen nodig.”</p> <p>“Wil elektrisch autorijden belonen met parkeerplaatsen voor de deur.”</p> <p>“Wil met provinciale regie streven naar een doelmatige en samenhangende elektrische laadinfrastructuur in Zeeland.”</p>
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	“Wil het opzetten van energie coöperaties proactief bevorderen.”
9.	Waterstof	“[D66] vraagt de provincie om Zeeuwse bedrijven te stimuleren de inzet van waterstof voor opslag en transport van duurzame energie aan te pakken.”
10.	Betaalbaarheid van de transitie	<p>“Vindt duurzaamheid het belangrijkste criterium bij besluiten over investeringen en subsidies door de Provincie Zeeland, D66 wil daarvoor een duurzaamheidstoets invoeren.”</p> <p>“Wil aandacht voor de financieringsmogelijkheden van de energietransitie voor iedereen.”</p> <p>“Wil via een revolverend fonds, grotendeels te vullen uit de PZEM reserves, een half miljard euro investeren in innovaties in de Zeeuwse economie en samenleving met prioriteiten bij energie transitie”</p>
11.	Landbouw	

ChristenUnie

	Indicator	
12.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“De provincie heeft de eerste stappen gezet door deel te nemen aan de ontwikkeling van een regionale energie strategie (RES).”
13.	Provinciale ambitie	“Er wordt een plan ontwikkeld om de hele provinciale organisatie klimaatneutraal te laten zijn in 2040.”
14.	Ruimte voor duurzame energie	<p>“Wind op zee moet een belangrijke deel leveren van de hernieuwbare energie.</p> <p>“De provincie maakt beleid waardoor zonnepanelen op gebouwen, industrie en “wachtgebieden” of “pauzelandschappen” voorrang hebben op landbouwgrond.</p> <p>Zij hanteert daarbij een zonneladder om de projecten naar gelang de tijd inzichtelijk te maken.”</p> <p>“De provincie neemt vanuit haar visie de ruimtelijke inpassing van energie opwekking op in het beleid.”</p> <p>“De provincie brengt partijen samen en is proactief in het zoeken naar dubbelbestemmingen van gronden aan de hand van een kansenkaart voor duurzame energieopwekking.”</p> <p>“Er wordt beleid ontwikkeld om alle geschikte daken van bedrijfsgebouwen snel te voorzien van zonnepanelen.”</p>
15.	Duurzame gebouwde omgeving	<p>“De provincie zet zich in voor gebouw gebonden financiering voor energiebesparende verbeteringen.”</p> <p>“De provincie biedt instrumenten aan waarmee woningbouwverenigingen hun woningen kunnen verduurzamen.”</p> <p>“Nieuwbouw wordt waar mogelijk en zinvol, niet meer aangesloten op aardgas, waarbij de provincie een all-electric maatschappij voorkomt en in zet op regionale warmtenetten, zonneboilers [...] en andere warmtewinningstechnieken die minder belastend zijn.”</p>

		“De provincie stimuleert via gemeenten, bedrijven en instanties de verwijzing naar Energiek Zeeland waar woningeigenaren een onafhankelijke energiescan kunnen laten maken van hun eigen woning en een meerjarenplan hoe zij energieneutraal worden.”
16.	Verduurzaming publiek vastgoed	“Uiterlijk 2030 zijn de eigen gebouwen van de Provincie, voor zover redelijk mogelijk, klimaatneutraal.”
17.	Duurzame mobiliteit	<p>“De provincie ontwikkelt in samenspraak met het Rijk, de 13 gemeenten en het waterschap een strategisch beleid voor de geografische spreiding van openbare laadvoorzieningen en een beleidsvriendelijke aanpak voor private laadvoorzieningen, waardoor het elektrisch rijden binnen de provincie bevorderd wordt.”</p> <p>“De provincie stimuleert snellaadstations en waterstoftankstations langs wegen van de provincie en het rijk en legt dit waar mogelijk vast in de exploitatievoorwaarden.”</p> <p>“De provincie zet in op een minimale uitstoot van het openbaar vervoer en stelt dit nu reeds als eis bij de aanbesteding van het openbaar vervoer in 2024”</p> <p>“Elektrificeren van het verkeer door opvoeren van het aantal laadpunten en waterstoftankstations voor personenauto’s, vrachtauto’s en bussen.”</p>
18.	Communicatie richting burgers	<p>“De provincie communiceert dat de energietransitie noodzakelijk is, veel ruimtelijke impact zal hebben en moeilijke keuzes vergt.”</p> <p>“De provincie stimuleert educatieve en informerende initiatieven die leiden tot bewustwording van de urgentie van energietransitie.”</p> <p>“Door mensen bewust te maken van hun eigen energiebehoefte worden ze betrokken bij de uitdagingen waar we voor staan.”</p> <p>“De provincie communiceert dat veranderingen in het landschap voor opwekking van duurzame energie onvermijdelijk zijn.”</p>
19.	Energiecoöperaties	<p>“De provincie stimuleert de professionalisering (daarmee niet perse commercialisering) van lokale energiecoöperaties, bijvoorbeeld door het subsidiëren van regionale of provinciale backoffices”</p> <p>“Initiatieven vanuit de lokale gemeenschap krijgen voorrang.”</p>
20.	Waterstof	<p>“De provincie bevordert alternatief gebruik van het lokale gasnet voor o.a. waterstof”</p> <p>“De provincie stimuleert snellaadstations en waterstoftankstations langs wegen van de provincie en het rijk en legt dit waar mogelijk vast in de exploitatievoorwaarden.”</p> <p>“In samenspraak met de netwerkbeheerder van het gasnet worden alternatieven onderzocht, waaronder brandstoffen zoals ammoniak, biogas, waterstof of een mengsel ervan die via kleine regionale gasnetwerken kunnen worden vervoerd.”</p>
21.	Betaalbaarheid van de transitie	“Belanghebbenden worden nauw betrokken bij plannen voor windenergie en kunnen meeprofiteren van de voordelen. Dat kan door mede-eigenaarschap en door regelingen te stimuleren die goed zijn voor het energielabel van de woning waardoor lusten en lasten eerlijker worden verdeeld. “
22.	Landbouw	

Uitwerking Zuid-Holland

ChristenUnie

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	<p>“De ChristenUnie wil dat de provincie energie duurzaam opwekt en deze ook duurzaam inkoop.”</p> <p>“De ChristenUnie wil dat de provincie zelf het goede voorbeeld geeft in het reduceren van de CO2 uitstoot.”</p>
3.	Ruimte voor duurzame energie	<p>“Wij zien toe op een afgewogen mix van energiebronnen als zon, wind, water, geothermie, waterstof, gas, warmtenetten en willen een integrale visie ontwikkelen met gemeenten.”</p> <p>“De ChristenUnie wil dat de provincie regie neemt in de ruimtelijke inpassing van energieopwekking.”</p> <p>“Omgevingsfactoren doen er toe, geen zonneparken op landbouwgrond.”</p>
4.	Duurzame gebouwde omgeving	<p>“De ChristenUnie wil dat alle woningen van huurders en eigenaren energiezuinig worden. Voor nieuwbouw spreekt dat vanzelf. De provincie moet erop toezien, dat elke gemeente de bestaande woningen huur- of koop- toekomstbestendig maken qua isolatie en qua energieverbruik.”</p> <p>“De ChristenUnie wil dat de provincie aardgasvrij wordt”</p>
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	<p>“De ChristenUnie wil dat de provincie alle vervoer CO-uitstootvrij maakt; er wordt afscheid genomen van fossiele brandstof als energiedrager voor vervoer in het openbaar en particulier vervoer.”</p>
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	<p>“De ChristenUnie wil dat de provincie zorgdraagt dat bij de uitwerking van de energietransitie alle inwoners uit alle lagen van de bevolking kunnen profiteren van deze transitie.”</p>
9.	Waterstof	<p>“Provincie en gemeenten moeten samen werken aan een nieuw warmtenet en beoordelen waar het gasnet geschikt gemaakt kan worden voor alternatieve energie. Bijvoorbeeld een waterstofnet voor verwarming van woningen en industrie”</p>
10.	Financiële aspect van transitie	<p>“Wij willen dat de provincie in haar beleid er zoveel mogelijk voor waakt dat de energietransitie niet bijdraagt aan het vergroten van economische ongelijkheid.”</p>
11.	Landbouw	<p>“De oxidatie van het veen die het gevolg is van een lage waterstand levert een enorme bijdrage aan de klimaatopwarming, want grote hoeveelheden koolstof uit de bodem komen in de atmosfeer. De ChristenUnie is van mening dat we fundamenteel anders moeten gaan werken om de bodemdaling flink te vertragen, zo mogelijk zelfs te stoppen. We moeten in sommige polders onderwaterdrainage aanleggen en in andere polders snel gaan experimenteren met andere teelten. In de Omgevingsvisie moet de provincie voor de lange termijn ingrijpende keuzes durven maken.”</p>

D66

	Indicator	
--	-----------	--

1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“We komen in Zuid-Holland de belofte aan het klimaatakkoord na.”
2.	Provinciale ambitie	“In 2050 is Zuid-Holland 100% energieneutraal en circulair.”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“We moeten nieuwe windmolens toestaan om Zuid-Holland klimaatneutraal te maken. We willen dat windmolens het landschap niet verstoren, maar juist accentueren. Dit vereist regie van de provincie in de vorm van een provinciaal windplan.” “Zonnecellen op daken verkiezen we boven zonneweides, omdat we dan optimaal gebruik maken van de schaarse ruimte.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“De provincie legt in structuurvisies doelen vast voor [...] gasloze woningen” “Daarnaast willen we onderzoeken of we door een aanscherping van de regels voor dakconstructies meer bedrijfsgebouwen geschikt kunnen maken voor zonnecellen.”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	“Ook gaan we onderzoeken of we zonnecellen kunnen plaatsen op ongebruikte provinciegrond, zoals de veiligheidszone langs provinciale wegen.”
6.	Duurzame mobiliteit	“We maken ruimte voor en investeren in snellaad- en waterstofstations. We stimuleren kennisuitwisseling tussen gemeenten, om zo te sturen op harmonisatie in de aanbesteding van laadpunten.” “We verleiden gemeenten tot afspraken over lagere parkeertarieven voor (elektrische) deelauto’s.”
7.	Communicatie richting burgers	“Samen met gemeenten, scholen, kennisinstellingen en andere betrokkenen maken we een actieplan om inwoners van Zuid-Holland bewust te maken van kansen om energie te besparen, de levensduur van producten te verlengen en duurzamer te eten. We richten een kennisbank in om deze campagne te ondersteunen.”
8.	Energiecoöperaties	“We ondersteunen bewonersinitiatieven om collectief zonnepanelen en andere vormen van duurzame energie te installeren, zoals GroenGouda, onder meer door hen te ondersteunen met het opzetten van financieringsconstructies.”
9.	Waterstof	“Daarnaast willen we dat de provincie de ontwikkeling van waterstof als transitie-oplossing actief ondersteunt. Waterstof is ook belangrijk om de industrie en mobiliteit, met name het zwaardere verkeer zoals de scheepvaart, te verduurzamen.”
10.	Financiële aspect van transitie	“Tot slot lobbyen we actief bij het Rijk voor extra belasting op CO2-uitstoot, bijvoorbeeld met een kilometerheffing.”
11.	Landbouw	“Bij bodemdaling ontsnapt bovendien CO2. Daarom gaan we bodemdaling geleidelijk stoppen, door het grondwaterpeil op het huidige niveau te houden.”

VVD

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	“De provincie stimuleert daarom de aanschaf van auto’s die het milieu het minst belasten, bijvoorbeeld in het eigen aanschafbeleid.”
3.	Ruimte voor duurzame energie	“De voorkeur gaat uit naar zonnepanelen op verharde oppervlaktes en windturbines op zee.”

		<p>“Daarnaast is inzetten op verschillende vormen en dragers van energie noodzakelijk: zon- en windenergie, biobrandstoffen, geothermie, waterstof en getijdenenergie.”</p> <p>“Verdere uitbreiding van het aantal op land te plaatsen windturbines is niet aan de orde. Opschaling door plaatsing op zee heeft de voorkeur”</p>
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“De warmterotonde is hierbij van groot belang om de restwarmte van de industrie te kunnen gebruiken in verwarming van huizen en bedrijven die van het Gronings aardgas af gaan (bijvoorbeeld de tuinders in het Westland).”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	<p>“De VVD wil dat in 2025 alle bussen ‘zero-emissie’ zijn.”</p> <p>“Ook bij het aanbesteden van het provinciale openbaar vervoer wordt rekening gehouden met CO2-neutraliteit.”</p> <p>“De provincie Zuid-Holland loopt voorop bij het CO2-neutraal maken van wegen door slimme innovaties. De VVD wil dat al het beheer en onderhoud CO2neutraal of negatief wordt.”</p>
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	<p>“Daarnaast is inzetten op verschillende vormen en dragers van energie noodzakelijk: [...] waterstof.”</p> <p>“Tevens is waterstof een belangrijke energiedrager voor de industrie. Deze zal op termijn van ‘grijze waterstof’ naar groene waterstof’ omgezet worden.”</p>
10.	Financiële aspect van transitie	
11.	Landbouw	“Om goed met bodemdaling om te gaan moeten verschillende overheden en de partijen in de samenleving de handen ineen slaan. De VVD wil dat de provincie innovaties en nieuwe technieken stimuleert, zoals innovatieve drainage-en infiltratiesystemen en experimenten met gewassen.”

PVV

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	“De PVV ziet dan ook niets in schijnoplossingen zoals windturbines. Windturbines zijn niet rendabel en worden draaiende gehouden met belastinggeld.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	
10.	Financiële aspect van transitie	
11.	Landbouw	

CDA

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	"Het CDA wil dat de energievoorziening in Zuid-Holland in het jaar 2050 CO2-neutraal is, dat is in lijn met de internationale afspraken uit het Parijsakkoord"
2.	Provinciale ambitie	"De provincie hanteert een jaarlijkse besparingsdoelstelling van 3% op zijn eigen vastgoed" "Ook wil het CDA dat de provincie zijn eigen wagenpark verduurzaamt en bij nieuwe ov-concessies (ook voor waterbussen) strenge emissie-eisen opneemt." "We hebben de ambitie om voor het jaar 2035 alle woningen in Zuid-Holland CO2-neutraal te maken"
3.	Ruimte voor duurzame energie	"Daarbij willen we eerst zo veel mogelijk daken voorzien van zonnepanelen, voordat we willen overgaan op zonneweides." "Verder ondersteunt het CDA pilots voor duurzame energieopwekking zoals zonnepanelen in combinatie met geluidswallen langs snelwegen"
4.	Duurzame gebouwde omgeving	"We hebben de ambitie om voor het jaar 2035 alle woningen in Zuid-Holland CO2-neutraal te maken"
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	"Het CDA wil dat Zuid-Holland [...]het initiatief neemt om grootschalige aanbestedingen uit te schrijven voor elektrische laadpalen" "Ook wil het CDA dat de provincie bij nieuwe ov-concessies (ook voor waterbussen) strenge emissie-eisen opneemt."
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	"Wij ondersteunen de initiatieven om voor het eind van deze periode 50 waterstofstations te realiseren." "Wij hebben speciale aandacht voor waterstof als energiedrager bij duurzaam vervoer."
10.	Financiële aspect van transitie	"Dat kan bijvoorbeeld door een investeringsfonds voor energietransitie en duurzame mobiliteit, inclusief investeringsprogramma's. Dat fonds moet zo mogelijk revolverend zijn, dat betekent dat het uitgeleende geld weer terug komt en beschikbaar is voor andere projecten" "De provincie maakt budget vrij voor het verduurzamen van maatschappelijk vastgoed in steden en dorpen"
11.	Landbouw	"De agrarische sector draagt voor een belangrijk deel bij aan het halen van de klimaatdoelen. Er kan veel meer duurzame energie lokaal worden geproduceerd door de zon, wind en aarde te benutten. Daken in de landbouw kunnen met zonnepanelen elektriciteit en warmte opwekken. Het CDA steunt de innovatie die zorgt voor minder gebruik van fossiele brandstof in de kassenbouw."

SGP

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	

3.	Ruimte voor duurzame energie	“Verduurzaming van de energievoorziening moet een belangrijke plek krijgen in omgevingsvisies en omgevingsplannen” “Zo veel mogelijk inzetten op zonne-energie op daken” “Zonneweides zijn slechts mogelijk mits dit niet ten koste gaat van kostbare landbouwgrond en de natuur”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“Ruimtelijke kwaliteit, duurzaamheid en slim ruimtegebruik zijn de uitgangspunten voor het bouwen.”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	“Zo veel mogelijk inzetten op zonne-energie op daken. Bijvoorbeeld op (semi-) overheidsgebouwen”
6.	Duurzame mobiliteit	“Energieschoon openbaar vervoer in de ov-concessies” “Aandacht voor duurzame mobiliteit. Oplaadpunten voor auto's en fietsen moeten op centrale plaatsen komen, zoals bij horecagelegenheden, rustpunten en carpoolplaatsen.”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	
10.	Financiële aspect van transitie	
11.	Landbouw	

FvD

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“Forum voor Democratie is voor een beter milieu maar tegen de miljarden verslindende Klimaatwet waarmee de politiek op ondoordachte wijze een onbetaalbare energietransitie wil gaan realiseren”
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	“Stoppen met de aanleg van windmolenparken en zonneweiden”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	
10.	Financiële aspect van transitie	“Stoppen met revolverend energiefonds van € 100 miljoen.”
11.	Landbouw	

GroenLinks

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	“De provincie committeert zich aan de uitkomsten van het Klimaatakkoord en de Regionale Energiestrategieën;”
2.	Provinciale ambitie	“In 2030 zorgt de provincie voor een minstens 55% CO2 reductie. Zuid-Holland streeft naar een reductie van broeikasgassen van 55% in 2030 en van 100% in 2050 en dwingt zo nodig gemeenten en energieregio's om in lijn met deze ambitie hun beleid te voeren;” “GroenLinks vindt de huidige ambitie van de provincie om in 2020 9 % hernieuwbare energie op te wekken te gering. Naast minimaal 14

		% duurzame opwek in 2020 wil GroenLinks ook toe naar minimaal 16 % in 2023, in lijn met de nationale ambitie;" "In 2023 zijn alle provinciale wegen verlicht met LED-verlichting" "In 2030 rijdt het provinciale openbaar vervoer geheel emissieloos op duurzame energie (CO2-neutraal)"
3.	Ruimte voor duurzame energie	"De provincie gaat op zoek naar nieuwe windmolenlocaties om de doelstellingen uit het Energieakkoord te halen;" "De provincie neemt als uitgangspunt braakliggende terreinen in te zetten voor de opwekking van zonne-energie"
4.	Duurzame gebouwde omgeving	"De provincie stimuleert dat corporaties en projectontwikkelaars in overleg met gemeenten en toekomstige bewoners bij nieuwbouw klimaatneutraal bouwen. Ook stimuleert de provincie dat gemeenten bestaande woningvoorraad met verhurende eigenaren en bewonende eigenaren de bestaande woningvoorraad verduurzamen;" "In nieuwe woonwijken komt geen aardgas aansluiting. Bestaande woningen gaan versneld van het gas af;" "GroenLinks kiest voor duurzaam bouwen gericht op besparen van energie en warmte en hergebruik van materialen;" "Nieuwe woningen worden ten minste energieneutraal gebouwd;"
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	"De provinciale organisatie opereert in 2022 volledig CO2-neutraal en in 2030 volledig op duurzame energie"
6.	Duurzame mobiliteit	"Ten slotte is er geld nodig voor verbetering van de laadinfrastructuur voor elektrische auto's."
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	
9.	Waterstof	
10.	Betaalbaarheid van de transitie	"De provincie maakt het verduurzamen van bestaande woningen aantrekkelijk door, onder voorwaarden, renteloze leningen aan te bieden vanuit een revolverend fonds."
11.	Landbouw	"In veenweidegebieden moet verdere bodemdaling worden tegengegaan door het grondwaterpeil niet te verlagen. Dit leidt tot een ander gebruik van de grond"

SP

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	"Om de in Parijs afgesproken klimaatdoelen te halen zal de komende jaren de omschakeling van fossiele brandstof naar alternatieve vormen van energie toenemen. De SP zet zich in voor deze omschakeling, die moet leiden tot een duurzame en milieuvriendelijke manier om onze energie op te wekken."
2.	Provinciale ambitie	"Uitgangspunt bij alle bedrijven wordt de regel: "Uitstoot nul" "De provincie zet het beleid om alle provinciale wegen te voorzien van LED-verlichting voort en blijft zich in haar eigen organisatie richten op permanente energiebesparingen."
3.	Ruimte voor duurzame energie	"Er komt een mogelijkheid om zonne-energieprojecten te ontwikkelen in de diepere veenweidegebieden die op termijn niet langer geschikt zullen zijn voor hun huidige agrarische functie"

		“Wat de SP betreft worden alle daken in Zuid-Holland, die hiervoor geschikt zijn, bedekt met zonnepanelen.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“Alle huizen zouden duurzaam gebouwd moeten worden.” “De provincie moet veel meer investeren in maatregelen om woningen van mensen (om te beginnen met de laatste inkomens) te verduurzamen.”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	
6.	Duurzame mobiliteit	“Bij aanbestedingen wordt sterk gestuurd op milieuvriendelijkheid van treinen en verlaging van de CO2-uitstoot van bussen.”
7.	Communicatie richting burgers	
8.	Energiecoöperaties	“Wat de SP betreft wordt daarom de komende jaren vooral ingezet op collectieve windturbineparken. [...] Ditzelfde willen we bevorderen voor de toepassing van zonnepanelen.”
9.	Waterstof	
10.	Betaalbaarheid van de transitie	“Er komt een fonds voor bedrijven die gebruik willen maken van nieuwe ontwikkelingen die de uitstoot substantieel verminderen.” “Er komt een provinciaal fonds dat kleinschalige lokale alternatieve energie-initiatieven gaat ondersteunen en stimuleren.”
11.	Landbouw	“Voor alle gebieden die te maken hebben met bodemdaling komt een toekomstvisie met concrete plannen om de bodemdaling een halt toe te roepen. [...] In gebieden waar dit niet kan of niet lukt kan dit betekenen dat het waterpeil zal moeten worden opgezet en de agrarische functie zal moeten komen te vervallen”

PvdA

	Indicator	
1.	Klimaatakkoord of Parijsakkoord	
2.	Provinciale ambitie	
3.	Ruimte voor duurzame energie	“Verdere ontwikkeling van energieopwekking met windturbines zal vooral van de Noordzee moeten komen.” “Windmolens van en voor omwonenden verdienen ruimte en ondersteuning.” “Zo veel mogelijk dakoppervlakte dat daarvoor geschikt is, willen we laten voorzien van zonnepanelen, mits dat past in de omgeving. Dat laatste betekent bijvoorbeeld: geen aantasting van monumenten of beschermd stadsgezicht.”
4.	Duurzame gebouwde omgeving	“Nieuwe woningen krijgen geen gasaansluiting meer. Tot 2050 worden ook alle andere woningen afgekoppeld van aardgas. Dat heeft grote gevolgen. Oudere woningen moeten bijvoorbeeld veel meer isolatie krijgen.”
5.	Verduurzaming publiek vastgoed	“Gebouwen en voertuigen van de provincie worden binnen vier jaar CO2-neutraal.”
6.	Duurzame mobiliteit	“Gebouwen en voertuigen van de provincie worden binnen vier jaar CO2-neutraal.”
7.	Communicatie richting burgers	“Energiebesparende maatregelen zijn vaak zeer rendabel, maar veel mensen missen de kennis en middelen. De provincie investeert samen met de gemeenten in voorlichting. Wij willen dat

		investeren in energiebesparende maatregelen voor iedereen bereikbaar is.”
8.	Energiecoöperaties	“Aan nieuwe projecten voor windturbines op land werken we alleen mee als omwonenden instemmen, en als zij via energiecollectieven kunnen participeren.”
9.	Waterstof	
10.	Betaalbaarheid van de transitie	“Dat kost veel geld. Renovatie, woningverbetering en verduurzaming mogen niet leiden tot zware lasten en nieuwe armoede.”
11.	Landbouw	